

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 – 115 21 ΑΘΗΝΑΙ – ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1997

ΑΡΙΘ. 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Προσωπογραφία του αγίου Νεκταρίου. — Μητροπ. Πατρών Νικοδήμου, Μηνύματα Μεγάλης Εβδομάδος. — Μητροπ. Ναυπάκτου Ίεροθέου, Η προσωπικότητα του Ίερέως. — Άλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Συνέχεια και όχι... τέλος. — π. Άθανασίου Καλογήρου, Εκκλησία, Κληρικοί και Internet. — Ίω. Φουντούλη, Άπαντήσεις σε λειτουργικές, κανονικές και άλλες απορίες. — Παν. Θ. Παπαθεοδώρου, Λόγος αμετάφραστος. — Άρχιμ. Μ. Φ., Έπισημάνσεις. — Άνδρέα Παπαβασιλείου, Στο κατώφλι της Ευρώπης. — Θεοδ. Άθ. Μαργακού, Όσιος Λεόντιος ό εκ Στεμνίτσης. — Μ. Μελ., Έπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Άθήνα, Ίασιού 1 – Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ήπειρου 132 – Πέραμα.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ

Τού κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ε'

Τό ότι ό άγιος Νεκτάριος συνήλωνε, έναρμόνιζε και όρθώς ιεραρχούσε στην άγία ζωή του τις διάφορες άνωτερες και κατώτερες άξίες, γίνεται φανερόν άκόμη και με μιá πρόχειρη ματιά στους λόγους, στις έπιστολές και στις διάφορες λεπτομέρειες της ισορροπημένης ζωής του.

Ό άγιος αυτός του είκοστού αιώνας δέν βίωνε μόνον τις *θηροκευτικές άξίες*. Με την προσευχή του και με τις μυσταγωγικές και αναγωγικές πτέρυγες της Θείας Λατρείας φτερούγιζε στις σφαιρες των άκτίστων ενεργειών της θείας Άγαθότητας κι εκεί έμβαπτίζόταν στην άέναη πηγή όλων των άξιών και ένοιωθε ότι όλα τα άγαθά, — όταν δέν άπολυτοποιούνται ή θεοποιούνται, άλλ' ιεραρχούνται όρθώς συμφώνως προς τό θείο θέλημα—, είναι δυνατόν να έντάσσονται άρμονικώς στην όλότητα της άγίας ζωής ή να γίνονται ύπηρετικά αυτής.

Έχομε ήδη αναφερθή στη στάσι του αγίου Νεκταρίου άπέναντι στις *ήθικές, κοινωνικές και γνωστικές ή θεωρητικές άξίες*. Με τους λόγους και τό προσωπικό του παράδειγμα ύπεδείκνυε την όδó της ήθικής τελειώσεως και της έφαρμογής όλων των πτυχών της χριστιανικής αγάπης. Συνιστούσε τόν συνδυασμό των ήσυχαστικών τάσεων με την κοινωνική άκτινοβολία του μοναστικού βίου. Η Ί. Μονή του στην Αίγινα — με την παράδοσι του Μ. Βασιλείου που στη Δύσι ώδήγησε στην προβολή του συνθήματος «ora et labora» — έπρεπε να άποβή «μέσον φωτισμού των κατοίκων της νήσου» και κοινωνικής άναμορφώσεως αυτής (Έπιστ. 12). Νοιαζόταν για την ζωή των γεωργών, των ψαράδων, των εργατών.

Έπειτα ό άγιος έκτιμούσε τόν «φιλόσοφο λογισμό» (Έπιστ. 8) και καλλιέργησε όλους τους κλάδους της θεολογικής έπιστήμης' προέβαλλε τη φιλοσοφία' έπεδίωκε τη μόρφωσι του λαού και συνιστούσε σε όλους άνεξαιρέτως την εκπαίδευσι, «έστω τό διδαχθηναι όλίγην γραμματικήν προς τό όρθώς άναγινώσκειν και γράφειν» (Έπιστ. 79).

Έπίσης ό άγιος Νεκτάριος έξεδήλωνε πάντοτε την μεγάλη ευαισθησία του για τις θεόδοτες *αισθητικές άξίες*, για τις άξίες του ύλικού και πνευματικού κάλλους. Μιλούσε πάντοτε γι' αυτές. Φρόντιζε για την ώραία εμφάνισι των κήπων. Έδειχνε τόν θαυμασμό του για την ποικιλόμορφη ώραιότητα των

κρίνων του άγρου και της θάλασσας. Κατέβαλε ιδιαίτερη προσπάθεια για να δημιουργηθή «έξαισιον θέαμα» με τους καλλιτεχνικούς σταυρούς του τρούλλου, των θόλων και των ύάλων των θυρών του ί. ναού της Μονής (Έπιστ. 100 κ.ά.). Συντελούσε στη διάδοσι της Αίσθητικῆς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Τεχνῶν καὶ καλλιεργούσε ἰδιαίτερος τὴν ἱερὰ ποίησι, ὕμνωδία καὶ μουσική. Ἐμπνεόταν ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξο - πατερικὸ ἰδεῶδες τῆς «καθολικῆς ὠραιότητος» ὡς ἀπαύγασμα τοῦ «πανυπερτελείου κάλλους» τοῦ Θεοῦ. Ἀναφερόταν συχνά στὴν ὑπερκόσμια ὠραιότητα τῆς Παναγίας (Έπιστ. 19) καὶ τόνιζε ὅτι χαιρόταν, καμάρωνε καὶ συνεκινεῖτο γιὰ τὸ ἴνδαλμα τῆς ἀγνῆς γυναικειᾶς ὁμορφιάς, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖο «ὠραία παρθενικὰ χρώματα» ἐξωραΐζουν «τὰ πρόσωπα..., ὥστε νὰ ἔχωσι πολλὴν χάριν» καὶ νὰ παρουσιάζουν «παρειᾶς διηνησιμένας με χρώματα ζωγραφικῆς, ...ἀφελῶς ἐρριμμένα... πενιαῖς πενιαῖς...», ἀποτελοῦντα «καλλιτεχνικὴν ἁρμονίαν» καὶ «διανθίζοντα» τὴν ὄψιν με «χάριν ἀνθέων» (Έπιστ. 81).

Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ στάσις τοῦ ἁγίου φωτιστοῦ τῆς Αἰγίνης ἀπέναντι στὶς βιολογικῆς καὶ σωματικῆς ἀξίεις. Στὶς ἐπιστολές του τονίζει ὅτι ἡ ἄσκησις, ποὺ πρέπει νὰ γίνεται με «μέτρον» (Έπιστ. 98) καὶ χωρὶς «ἀκρότητας» ἢ «ὑπερμέτρος κόπους» (Έπιστ. 50, 10) δὲν εἶναι ἄρνησις τοῦ σώματος, ἀλλ' ὑποταγὴ αὐτοῦ στοὺς ἀνωτέρους πνευματικούς σκοπούς. «Τὰ σωματικὰ ἄς συντελώσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πνεύματος» (Έπιστ. 14). Ἡ σωματικὴ ὑγεία εἶναι «τὸ πρῶτιστον», εἶναι «τὸ αὐτοκίνητον ἄρμα τὸ φέρον τὸν ἀθλητὴν εἰς τὸ τέρμα τοῦ ἀγῶνος» (Αὐτ.). Ἡ νηστεία, οἱ γονυκλισίεις, οἱ μετάνοιες «εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συμβαδίζον με τὴν ὑγείαν» (Έπιστ. 14, 28, 38, 79). Τόνιζε, ὅτι δὲν πρέπει «νὰ ἐντείνωμεν πλέον τοῦ μέτρον τὴν χορδὴν... μήποτε διαρραγῆ πρὸ τοῦ καιροῦ αὐτῆς» (Έπιστ. 21). Τὸ Σάββατο — ὑπενθύμιζε — ἔγινε γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸ Σάββατο (Έπιστ. 20). Ὁ ἅγιος τόνιζε τὴν ἀνάγκη τῆς ὑπακοῆς «κατὰ γράμμα εἰς τὰς παραγγελίας τοῦ ἱατροῦ» (Έπιστ. 29). Ἀνεγνώριζε τὴν ἀξία τῶν νοσοκομείων (Έπιστ. 21) καὶ συνιστοῦσε τὸν περίπατο στὸν καθαρὸ ἀέρα, τὰ φάρμακα, τὰ ἱαματικὰ βότανα, τὴν καθαριότητα, τὴ λογικὴ χρῆσι τοῦ καφέ, τὴ χλωρίωσι τοῦ ὕδατος, τὴν ἐνίσχυσι τῶν ἐξασθενημένων ὀργανισμῶν με τακτικὴ λήψι γάλακτος καὶ αὐγῶν, τὴ λουτροθεραπεία, τὴν κολώνια ὡς φάρμακο, τὶς θεραπευτικῆς γαργάρες, τὰ «παστέλια τοῦ λαίμου», τὸ σιρόπι κ.τ.τ. (Έπιστ. 9, 14, 16, 21, 22, 30, 31, 38, 47, 51, 61, 79, 90, 100, 109 κ.ά.).

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐξῆς προτροπὴ του πρὸς τὶς μοναχάς: «Θέλω νὰ τρώγετε συνεχῶς ρε-

βίνθια καὶ σκόροδα καὶ κρόμμια ὄλαι καὶ νὰ πίνετε καὶ ὀλίγον κρασί καὶ τὸ πρῶτὸ μετὰ τὴν ἐκκλησίαν ὀλίγην ρακίην, τώρα τὸν χειμῶνα, διὰ νὰ ἀναπληρῶται ἡ ἀπολεσθεῖσα θερμότης τοῦ σώματος σας» (Έπιστ. 90).

Τὸ πόσον ὠλοκληρωμένη προσωπικότης ἦταν ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴν στάσι του ἀπέναντι στὶς διάφορες ὑλικῆς ἀξίεις, ἀπέναντι στὰ ἀγαθὰ τῆς κτιστῆς ὑλικῆς φύσεως καὶ στὶς διάφορες λεπτομέρειες τοῦ οἰκονομικοτεχνικοῦ βίου. Βιώνει ἐντόνως τὸν «ἀγιασμόν τοῦ Σύμπαντος» με τὴν Θεία Λειτουργία (Έπιστ. 8). Συχνὰ μνημονεύει τὸ «ἐκπαγλον κάλλος τοῦ οὐρανοῦ» (Έπιστ. 3). Νοσταλγεῖ τὸ «ἔαρ» (Έπιστ. 93). Ἀναφέρει τὴν ὁμορφίαν τοῦ πλοῦ στὸν Σαρωνικὸ (Έπιστ. 108). Φροντίζει γιὰ τὴν ἀναζωογόνησι τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ οἰκοσυστήματος. Μερμινὰ νὰ δοθοῦν δωρεὰν στοὺς κατοίκους καὶ νὰ φυτευθοῦν σὲ περιοχῆς τῆς Αἰγίνης καὶ γύρω ἀπὸ τὸ μοναστήρι του χιλιάδες ὄπωροφόρων καὶ ἄλλων δένδρων. Στὶς ἐπιστολές του ἀναφέρει μουριές, ἀχλαδιές, βερυκοκιές, βυσινιές, δαμασκηγιές, κερρασιές, ἀκακίες, δάφνες τοῦ Ἀπόλλωνος, πιπεριές κ.λπ. (Έπιστ. 50, 97, 127).

Μὲ ἀξιοθαύμαστες εἰδικῆς γνώσεις φροντίζει γιὰ τὸ ἀλεύρι, γιὰ τὸ λάδι, γιὰ τὴν κατασκευὴ καλοῦ κρασιοῦ, ποὺ δὲν πρέπει νὰ εἶναι «ἀτέχνως κατασκευασμένον» (Έπιστ. 27), γιὰ τὸ καλὸ ξύδι, γιὰ τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν, γιὰ τὸν ἐλαιῶνα, γιὰ τὸ φύτευμα, πότισμα καὶ κλάδεμα τοῦ ἀμπελιοῦ, γιὰ τοὺς καλλωπιστικούς κήπους, γιὰ τὰ ἀμύγδαλα, γιὰ τὸ μέλι, γιὰ τὴν μαστίχα, ποὺ συντελεῖ στὸ «νὰ εὐωδιάξῃ τὸ δωμάτιον», γιὰ τὴν ἀγορὰ προβάτων, αἰγῶν καὶ «μῖας ὄνου μετὰ σάγματος» (Έπιστ. 57, 88, 100, 128). Ἐξ ἄλλου νοιαζόταν γιὰ τὶς κουβέρτες, γιὰ τὰ σχέδια, τὰ χρώματα καὶ τὰ νήματα τῶν κεντημάτων τῶν μοναχῶν καὶ γιὰ τὰ ὑλικά ἐπιδιορθώσεως τῶν ὑποδημάτων (Έπιστ. 25, 57, 69, 75, 110).

Ἐπειτα ὁ ἀναγνώστης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου θαυμάζει τὶς τεχνικῆς γνώσεις καὶ τὶς συντονισμένες φροντίδες του γιὰ τοὺς ἐκβραχισμοὺς καὶ τὸ ἀνοιγμα δρόμων (Έπιστ. 26) γιὰ τὴν ἀγορὰ οἰκοδομικῶν ἀγκωναριῶν γιὰ τὴ συλλογὴ ἄμμου γιὰ τὴν ἀγορὰ μαρμάρων καὶ τόνων ἀσβέστου καὶ τὸν τρόπο τοῦ σβησίματός του γιὰ τὴ χρῆσι μαρμαρόσκονης γιὰ τὸ σοβάτισμα καὶ τὸ ἀσβέστωμα τῶν τοίχων με καταλλήλους χρωματισμούς γιὰ τοὺς ὑδροσωλῆνες καὶ «τὰ ὑδραυλικά ἀποχωρητήρια» γιὰ τὴν κατασκευὴ πηγαδιοῦ καὶ τὴν συνεχῆ μέτρησι τῆς στάθμης τοῦ νεροῦ μέσα σ' αὐτό γιὰ τὸ «πηγαδόστομον» γιὰ τὴν κατασκευὴ στέρνας ἢ δεξαμενῆς ὕδατος, γιὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸν

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρών κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΤΑΥΡΩΣΙΝ

(ΑΠΟΚΑΘΛΩΣΙΣ, ΤΑΦΗ, ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ)

*«Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι
τὸ πνεῦμά μου» (Λουκ. κγ' 46)*

Εἶναι τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ἑσταυρωμένου. Καὶ ἀφοῦ εἶπε τὰς λέξεις αὐτάς, «ἐξέπνευσε». Παρέδωσε τὸ πνεῦμά Του εἰς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα Του.

Ἄλλὰ τί γίνεται μετὰ ταῦτα;

ὄγκο της, γιὰ τὶς ὁπὲς καὶ τὰ διωλιστήριά της· γιὰ τοὺς ὑδραγωγούς· γιὰ τὴ μορφή τῶν κατασκευασμένων θυρῶν, παραθύρων, στασιδίων κ.λπ. (Ἐπιστ. 53, 60, 68, 99, 109, 110, 112, 114, 129 κ.ἄ.). Ἐπίσης ὁ ἅγ. Νεκτάριος ἐφιστᾷ τὴν προσοχή στὴν καλὴ τήρησι τῶν λογιστικῶν βιβλίων (ἐσόδων ἐκ δωρεῶν, ἐξόδων κ.λπ.) (Ἐπιστ. 80).

Ὅλα, ὅσα δειγματοληπτικῶς ἀναφέραμε πῶς πάνω, βοηθοῦν νὰ κατανοήσωμε γιὰ τὸ ἅγιος Νεκτάριος ἔγινε τόσο ἀγαπητός. Ὅλοι τὸν νοιώθουμε κοντὰ μᾶς γιὰ τὸ μπόροῦμε νὰ ἐπισημάνωμε στὴν ζωὴ του κάτι, πὺ σχετίζεται μὲ τὴν ἰδική μας ζωὴ καὶ μᾶς συγκινεῖ. Στὴν ἁγία προσωπικότητά του βρισκομε ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μᾶς.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος εἶχε μπροστὰ στὰ μάτια του ὡς πρότυπο τὸν Κύριο χωρὶς παραμορφώσεις, διαστρεβλώσεις καὶ ἀκρωτηριασμούς. Ἐκλυόταν ἀπὸ τὴν ἀπαστράπτουσα καὶ ἀκτινοβολοῦσα λάμψι τοῦ Θεανθρώπου, πὺ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν αἰώνιο πρότυπο μορφώσεως καὶ ἀγιότητος, διότι καὶ στὴν ἀνθρωπίνῃ πλευρᾷ τῆς ζωῆς του παρουσιάζει ἀπαράμιλλη εἰκόνα ὠλοκληρωμένης προσωπικότητος. Ὁ Κύριος δὲν ἦταν μόνον Ἐκεῖνος, πὺ διενυκτέρευε συχνὰ στὴν προσευχὴ ἐπικοινωνώντας συνεχῶς μὲ τὸν Οὐράνιο Πατέρα Του· δὲν ἦταν μόνον Ἐκεῖνος, πὺ «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. β', 22), πὺ μπόροῦσε νὰ ἀπευθύνῃ τὸ ἐρώτημα: «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;» (Ἰωάν. η', 46) καὶ πὺ πάνω στὸ Σταυρὸ ἐνεσάρκωσε τὶς δυσκολότερες ἀρετές, τὶς ὁποῖες ἐκήρυξεν. Ἐπὶ πλέον ἐξαγίασε καὶ ἐναρμόνισε ὅλες τὶς ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίες. Εὐλόγησε τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ, δεχόταν προσκλήσεις σὲ φιλικὰ γεύματα καὶ ἐσιάσεις, μετέβη στὸν γάμο τῆς Κανὰ καὶ τὸν εὐλόγησε καὶ

1. Ἐχθροὺς καὶ φίλους ἀπασχολεῖ ἡ διαδικασία τῆς «Ἀποκαθλώσεως». Ἦτο ἡμέρα Παρασκευῆ. «Οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ... ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον, ἵνα κατεαγώσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθώσιν» (Ἰω. ιθ' 31). Ἄλλὰ διὰ τὸν Χριστὸν δὲν ἐχρειάσθηκε νὰ γίνῃ τοῦτο. «Ὅσοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ». Εἶχεν ἤδη ἀποθάνει ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ἄλλὰ, πρὸς ἄρσιν καὶ τῆς παραμικρᾷ ἀμφισβήτησεως τοῦ πραγματικοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ, «εἰς τῶν

μετέβαλε ἐκεῖ, καὶ γιὰ τὴ ψυχαγωγία τῶν παρόντων, τὸ ὕδωρ σὲ οἶνο· ἦταν ὁ ἱατροὺς ὄχι μόνον τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσθενῶν σωμάτων· ἦταν πρότυπο ὑγιούς κοινωνικότητος καὶ ἐρχόταν σὲ ἐπαφὴ ἀκόμη καὶ μὲ τελῶνες καὶ ἁμαρτωλοὺς, γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ἀπ' τὸ σκοτάδι στὸ φῶς· ἐξαγίασε τὶς ἀξίες τῆς ἀληθινῆς γνώσεως καὶ ἀληθείας, ἀφοῦ Αὐτὸς ἦταν ἡ «Ἀλήθεια» (Ἰωάν. ιδ', β) καὶ διεκήρυττε «Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰωάν. η', 32). Συνεκινεῖτο καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ ὠραῖον, ὅταν μᾶς καλοῦσε νὰ θαυμάσωμε τὴν ὁμορφιὰ τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ ἢ ὅταν δὲν ἀπέφευγε νὰ ἐνδύεται μὲ ἓνα ὠραῖο χιτῶνα, πὺ ὑφάνθηκε ἀπὸ τὰ χέρια μιᾶς γυναίκας καὶ πὺ ἦταν τόσο πολῦτιμος, ὡστε οἱ στρατιῶτες τὸν ἐβάλαν στὸν κλῆρο, ἢ ὅταν ἤθελε νὰ συμφάγῃ γιὰ τελευταῖα φορὰ μὲ τοὺς μαθητὰς Του σὲ ἓνα «ἀνώγειον μέγα» καὶ «ἐστρωμένον», πὺ ἔστειλε ἀπὸ πρὶν τοὺς μαθητὰς Του νὰ τὸ εὐτρεπίσουν, γιὰ νὰ ὑπάρχῃ καὶ ὁ κατάλληλος ἐξωτερικὸς διάκοσμος στὸν χῶρο, στὸν ὁποῖο ὁ Κύριος θὰ συνέτρωγε γιὰ τελευταῖα φορὰ μὲ τοὺς μαθητὰς Του καὶ θὰ τοὺς παρέδιδε τὸ Μυστήριον τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας. Ἀληθῶς ὁ Κύριος καὶ ἀπ' τὴν ἀνθρωπίνῃ ἄποψι ὑπῆρξεν ἡ συνισταμένη κάθε ἀνθρωπίνης τελειότητος καὶ τὸ ἀπαράμιλλο μορφωτικὸ ἰδεῶδες, γιὰ τὴν οἰκείωσι καὶ πραγματοποίησι τοῦ ὁποῖου πρέπει νὰ τείνῃ κάθε ὑγιῆς ἀνθρωπιστικὴ καὶ μορφωτικὴ προσπάθεια. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ πρέπει ν' ἀποβλέπῃ στὸ νὰ «μορφωθῇ ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν». Αὐτὸ τὸ μορφωτικὸ ἰδεῶδες προβάλλει ὁ ἅγιος Νεκτάριος. Μαζί μὲ τὸν Ἀπ. Παῦλο μᾶς λέγει: «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ» (Α' Κορ. ια', 1).

(Τέλος)

στρατιωτῶν λόγῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξε, καὶ εὐ-
θὺς ἐξήλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ» (Ἰω. ιθ' 34). Ἦσαν λοι-
πὸν σαφείς αἱ ἐνδείξεις ὅτι ἐπλήθην ὁ θάνατος. Καὶ
ὑπῆρχον ἐπομένως αἱ ἀπαιτούμεναι προϋποθέσεις διὰ
τὴν ἀποκαθίλωσιν τοῦ Ἑσταυρωμένου. Αὐτὴν εὐτυχῶς
τὴν ἀνέλαβον πρόσωπα ἀφοσιωμένα εἰς τὸν Χριστόν.
Ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀρμαθαίας καὶ ὁ Νικοδήμος, «εὐ-
σχήμων βουλευτής», μέλος τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου.
«Καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος» εἰς αὐτοὺς τὴν ἀποκαθί-
λωσιν. Πρόνοια Θεοῦ ἀσφαλῶς τοῦτο. Διότι ἔτσι ἀπε-
φεύχθη ὁ κίνδυνος νὰ βεβηλωθῇ ἢ νὰ ἐξαφανισθῇ τὸ
σεπτὸν Σῶμα τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐλήφθησαν ὅλα τὰ μέ-
τρα τῆς εὐλαβοῦς καὶ λατρευτικῆς κηδεύσεως καὶ τα-
φῆς αὐτοῦ. Ὁ Νικοδήμος θὰ φέρῃ ἐν συνεχείᾳ «μίγμα
σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν», καὶ θὰ προλάβῃ
ἔτσι τὴν καθυστέρησιν τῶν μυροφόρων ποὺ ἔφερον
βραδύτερον «μύρα τῆ ταφῆς» τοῦ Διδασκάλου.

Δὲν θὰ λείψῃ καὶ ἡ καθαρὰ «σινδῶν» καὶ τὰ «ὀθό-
νια». Μαζὶ δὲ μὲ τὸν Ἰωσήφ, ποὺ ἐφρόντισε δι' αὐτά,
«ἔλαβον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδρασαν αὐτὸ ἐν ὀθο-
νίῳ μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰου-
δαίοις ἐνταφιάζειν» (Ἰω. ιθ' 40). Καὶ τὸ πολὺ σημαντι-
κόν ὑπῆρχεν «ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος, καὶ
ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέ-
θη» (αὐτόθι 41). Ἦτο δὲ ἰδιοκτησία τοῦ Ἰωσήφ. Καὶ
«ἐκεῖ... ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν» (αὐτ. 42).

2. Ἡ Ταφή τοῦ ἀχράντου Σώματος τοῦ Κυρίου ὀλο-
κλήρωθηκε. Τώρα ἡ ψυχὴ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Χρι-
στοῦ θὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἄδην. «Καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ
πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξεν» (Α' Πέτρο. γ' 19). Ἐχεῖ
καὶ ἐκεῖ ἔργον σωτήριον νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ Χριστός. Ἐ-
πρεπε νὰ Τὸν ἴδουν καὶ νὰ Τὸν ἀκούσουν καὶ ὅλοι οἱ
πρὸ Χριστοῦ ζήσαντες καὶ ἀποθανόντες. Εἶχε πορευθῆ
ἐκεῖ καὶ ὁ Πρόδρομος, ἀποκεφαλίσθεις ὑπὸ τοῦ Ἡρώ-
δου. Καὶ «χαίρων εὐηγγελίσθη καὶ τοῖς ἐν ἄδι Θεὸν
φανερωθέντα ἐν σαρκί, τὸν αἶροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
κόσμου». Καὶ ἰδοὺ τώρα ὅπως «ἐπεφάνη» ἐπὶ τῆς γῆς
διὰ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας Του, καὶ οἱ πιστεύσαντες
εἰς αὐτὸν ἐσώθησαν (Ἰω. α' 12), ἔτσι καὶ μὲ τὴν εἰς
ἄδην κάθοδόν Του ἐπιζοιῶναι μὲ τοὺς ἡδῆ εἰς τὰ κα-
ταχθόνια εὐρισκομένους, διὰ νὰ λυτρώσῃ ἐκ τῶν δε-
σμῶν τοῦ ἄδου ὅλους τοὺς καλῆς διαθέσεως ἀνθρώ-
πους, ποὺ τοὺς ἐδίδοτο ἡδῆ ἡ εὐκαιρία νὰ Τὸν ἀποδε-
χθῶν ὡς Θεὸν καὶ σωτήρα, καὶ ὡς νικητὴν τοῦ θανά-
του, ὅπως ἀμέσως θὰ ἀποδείξῃ ἡ Ἀνάστασίς Του.

Εἶχαν ἡδῆ ἀρχίσει τὰ προμηνύματα τῆς νίκης τοῦ
Χριστοῦ. Ἐνῶ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ παρέδιδε τὸ πνεῦμά
Του εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα, «ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα
τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ
γῆ ἐσχίσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα
ἠνεώθησαν, καὶ πολλὰ σῶματα τῶν κεκοιμημένων ἁ-
γίων ἠγέρθη, καὶ ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν
ἐγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφα-
νίσθησαν πολλοῖς» (Ματθ. κζ' 51-53). Καὶ «ὁ ἑκατόν-
ταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόν-
τες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα», ὠμολόγησαν «ἀλη-
θῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος» (αὐτ. 54).

Ἀλλὰ μήπως δὲν εἶχε προηγηθῆ καὶ ἄλλη κραυγα-
λέα ὁμολογία, ὅταν ὁ συσταυρωμένος ληστής ἔλεγε τό-
μῆσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου»,

καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἐλάμβανε τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτη-
ρίας μὲ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Χριστοῦ «σήμερον μετ'
ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ»; (Λουκ. κγ' 42-43).

Ἴδου διατὶ ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ δόξα
Του. Καὶ ἡ Ταφή του καὶ ἡ εἰς ἄδην Κάθοδος δὲν εἶ-
ναι ἀπλῶς ὁ ἐπίλογος τοῦ Πάθους Του, ἀλλὰ ὁ πρόλο-
γος καὶ τὸ προμῆνυμα τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ.

3. Ὁ Ζωοδόχος Τάφος τοῦ Χριστοῦ, τότε «μνημεῖον
καινόν» (καινούργιο), ἐδέχθη τὸ ἀποκαθιλωθὲν ἐκ τοῦ
Σταυροῦ πανάχραντον Σῶμα τοῦ Θεανθρώπου Σωτή-
ρος τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἔκτοτε, ὡς μνημεῖον «καινόν»
(καινὸν διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ), παραμέ-
νει κραυγαλέον τεκμήριον τῆς ἐνδόξου νίκης τοῦ Ἀνα-
στάτου, διακηρύσσον «τὸ φαιδρὸν τῆς Ἀναστάσεως
κήρυγμα» πρὸς τὸν κόσμον, καὶ πάνσεπτον προσκύνη-
μα δεχόμενον τοὺς ἐκ περάτων τοῦ κόσμου πιστοὺς
προσκυνητὰς τοῦ «καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον,
φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν, διὰ τοῦ εὐαγγελί-
ου» τῆς Ἀναστάσεως, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὴν δὲ τὴν ἁγίαν ἡμέραν — τὴν ὄντως Μεγάλην
Παρασκευὴν — ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου «καὶ σινδῶν καὶ
τάφος ὑπεφαίνουσι τὸ μυστήριον» τῆς ἐν Χριστῷ σω-
τηρίας ἡμῶν, μὲ τὸν ἐκδηλότερον μάλιστα καὶ ἐκφρα-
στικώτερον τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν
Ἐκκλησία προβάλλει σήμερον τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν Ἐ-
πιτάφιον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ.

Καὶ ὁ ἐμπνευσμένος ὑμνογράφος τῆς Ὁρθοδοξίας,
μὲ τὴν ποιητικὴν του γλῶσσαν, ἐμφανίζει τὴν καινούρ-
για σινδῶνα καὶ τὸν καινούργιον τάφον, ποὺ διέθεσεν
«ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ» διὰ τὴν Ταφὴν τοῦ Χριστοῦ, ὡς
ἀπεικονίζοντα τὴν ἀνακαινίσιν καὶ ἀνάπλασιν τῶν ἀν-
θρώπων τὴν «καινὴν κτίσιν» τὸν «καινούργιον κόσμον»
ποὺ ἀπεργάζεται ἡ βουλὴ τοῦ Θεοῦ «μεγαλοπρεπῶς
καινοποιοῦντος» τὸν ἄνθρωπον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡμεῖς, ἀδελφοί, «τί ἀνταποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ περὶ
πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν;». Τὸ ἐρώτημα τοῦτο τοῦ
ἱεροῦ Ψαλμωδοῦ φορτίζεται σήμερον μὲ πολὺ συναι-
σθημα ἀγάπης καὶ λατρείας καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν
δι' ἡμᾶς Σταυρωθέντα Κύριον. Κυριαρχεῖ ἔντονα ἡ
σκέψις ὅτι «οὐ φθαροῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἔλυτρώθη-
μεν... ἀλλὰ τιμῷ αἵματι ὡς ἄμωυ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου
Χριστοῦ» (Α' Πέτρο. α' 18-19). Ἐξ ἄλλου, τὸ αἷμα τῆς
θυσίας Του, «τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ
σωτηρίας», αὐτὸ τὸ ἴδιον, προσφερόμενον «εὐχαριστια-
κῶς» ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ ὑψίστη ἐκ μέρους
ἡμῶν εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν ἔχομεν ἄλλο ἄ-
ξιον καὶ ἅγιον ἀνταπόδομα νὰ προσφέρωμεν «περὶ
πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν». Καὶ διὰ τοῦτο ἐπανα-
παύεται ἡ καρδιὰ τοῦ πιστοῦ μὲ τὴν σκέψιν «ποτήριον
σωτηρίου λήψομαι καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσο-
μαι». Πολλῶ δὲ μᾶλλον κατανύσσεται καὶ δοξολογεῖ
τὸν Σωτήρα Κύριον, ὅταν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας λέγῃ
πρὸς Αὐτόν, διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας·
«Τὸ σὰ ἐκ τῶν σῶν Σοὶ προσφέρωμεν κατὰ πάντα καὶ
διὰ πάντα». Ναί, Κύριε· Σὺ εἶσαι «ὁ προσφέρων καὶ
προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος».

Ὁ αἰώνιος ἡμῶν Ἀρχιερεὺς, ὁ «πάντοτε ζῶν εἰς τὸ
ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν», σῶσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ
Σταυροῦ σου. Διὰ τῶν οἰκτιρῶν Σου, Κύριε, ἐλέησον
καὶ σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου

Τόνισα προηγουμένως ὅτι σήμερα παρατηρεῖται ἕνας ἐκβιασμός τῆς ἐλευθερίας τῶν πνευματικῶν μας παιδιῶν, ἐν ὀνόματι τῆς σωτηρίας τους. Μέσα στὸ πλαίσιο αὐτὸ παρατηροῦμε ὅτι ἀντὶ νὰ κάνουμε τοὺς ἀνθρώπους μαθητάς, τοὺς κάνουμε ὁπαδούς. Ἔχω διαπιστώσει, δυστυχῶς, ἀπὸ ὅσα κατὰ καιροὺς δείχνει ἡ τηλεόραση, ὅτι πολλοὶ ἀνισόρροποι, ψυχολογικά, Πνευματικοί, δημιουργοῦν τεράστια προβλήματα, συντηροῦν ὁπαδούς, ἐπιδιώκοντας βέβαια νὰ καλύψουν τὸ ἐσωτερικὸ τους κενό.

Τὸ **τέταρτο γνώρισμα** ἐνὸς ψυχολογικὰ ἰσορροπημένου Κληρικοῦ εἶναι ἡ **ὑπαρξή ὀρθῆς πίστεως**, δηλαδή ὀρθοῦ προσανατολισμοῦ, **χωρὶς ὅμως φανατισμοῦς**. Ὑπάρχει ἓνα μεγάλο πρόβλημα ὅταν ἐν ὀνόματι τῆς ὀρθῆς πίστεως, τῆς Ὁρθοδοξίας, καταλήγουμε σὲ ζηλωτικὲς ἔριδες. Ἡ ὀρθή πίστη, ἡ Ὁρθοδοξία, ἔχει ἀφ' ἑαυτῆς τὴν δύναμη νὰ ἐπιβληθῆ, ὅπως ἡ ζύμη ζυμώνει ὅλο τὸ φύραμα, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβληθῆ μὲ κοσμικοὺς τρόπους καὶ ἀνθρώπινες ἐνέργειες. Ὁ ἀρρωστημένος Κληρικὸς ρέπει στὸν φανατισμό, ἐν ὀνόματι τῆς ἀλήθειας. Ἀλλά, ὅπως ἔδειξε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, οἱ ἅγιοι ἔχουν ἐπίγνωση τῆς ὀρθότητος τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀληθείας, χωρὶς νὰ προβαίνουν σὲ ἐνέργειες κοσμικές.

Ὁ γνήσιος καὶ ἰσορροπημένος Κληρικὸς φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἔχει σταθερότητα στὶς ἀρχές του, πού εἶναι οἱ ἀρχές τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς Ἀποκαλύψεως, ἔχοντας ὅμως τὴν δυνατότητα τῆς προσαρμογῆς στὴν συγκεκριμένη περίπτωση. Γνωρίζει τὰ ὄρια μετὰ τοῦ σταθεροῦ μέρους τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ μετατρέψιμου στοιχείου τῆς. Ὁ ψυχολογικὰ καὶ συναισθηματικὰ ὄριμος ἄνθρωπος ἔχει μιὰ προσαρμοστικότητα, χωρὶς βέβαια νὰ παραβαίνει τίς βασικὲς ἀρχές του. Ἀντίθετα, ὁ ἀνισόρροπος δὲν ἔχει καμιὰ δυνατότητα προσαρμοστικῆ, παραμένει ἀπολιθωμένος στὴν ἀλήθεια πού πιστεύει, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργοῦνται πολλὰ προβλήματα. Χαρακτηριστικὸ γνώρισμα ἀνισόρροπων ἀνθρώπων ἦταν οἱ Φαρισαῖοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι, ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου, πολεμοῦσαν, μισοῦσαν καὶ τελικὰ φόνευσαν τὸν Χριστό, πού τοὺς ἔδωσε τὸν Νόμο.

Τὸ **πέμπτο γνώρισμα** τοῦ ἰσορροπημένου Κληρικοῦ εἶναι ὁ **συνδυασμὸς τῆς εἰλικρίνειας μὲ τὸν σεβασμὸ**. Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι εἰλικρινῆς στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους. Ὁ ἐμπαθῆς διακρίνεται γιὰ μιὰ πολυπλοκότητα στὶς διαπροσωπικὲς του σχέσεις, ἀφοῦ ἄλλὰ σκέπτεται, ἄλλα ἐπιθυμεῖ καὶ ἄλλα πράττει. Συνήθως ὁ σχιζοφρενῆς ἄνθρωπος δια-

κρίνεται γιὰ ἐσωτερικὲς διασπάσεις καὶ συγκρούσεις. Ὁ ἰσορροπημένος ἄνθρωπος εἶναι ἀπλὸς καὶ εἰλικρινῆς, ζώντας μετὰ τῶν ἀνθρώπων.

Ὅμως ἡ εἰλικρίνεια δὲν τοῦ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι ἐπιθετικὸς καὶ νὰ μὴν σέβεται τοὺς ἄλλους. Λέγει κανεὶς αὐτὸ πού νομίζει σωστό, ἀλλὰ μὲ σεβασμὸ πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἄλλου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ τὰ ἴδια πράγματα μὲ διαφορετικὰ λόγια, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ τοὺς ἄλλους.

Τὸ **ἕκτο γνώρισμα** ἐνὸς ἰσορροπημένου Κληρικοῦ εἶναι ὁ **συνδυασμὸς τῆς ἀληθινῆς ἐσωστρέφειας μὲ τὴν ὀρθόδοξη κοινωνικότητα**. Χρησιμοποιῶ τὰ ἐπίθετα ἀληθινή καὶ ὀρθόδοξη γιὰ νὰ δείξω ὅτι χωρὶς αὐτά, τόσο ἡ ἐσωστρέφεια, ὅσο καὶ ἡ κοινωνικότητα φανερώνουν μεγάλα ἐσωτερικὰ προβλήματα. Μιὰ ἐσωτερικότητα χωρὶς ἀγάπη καὶ ἐμπνευση ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἓνας ἀτομοκεντρικὸς τρόπος ζωῆς μὲ πολλὰ ψυχολογικὰ προβλήματα. Καὶ μιὰ κοινωνικότητα πού δὲν βρῖσκεται μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Ὁρθοδόξου ἤθους εἶναι ἓνας ἀκτιβισμὸς, πού φανερώνει σοβαρὸ ἐσωτερικὸ πρόβλημα. Γιατί, ἡ ἀνασφάλεια, πολλὲς φορὲς, ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ ἐξωτερικὴ δραστηριότητα, σὲ ἓναν ἀκτιβισμὸ πού ἐπαυξάνει τὸ πρόβλημα, τόσο τὸ ἐσωτερικὸ, ὅσο καὶ τὸ κοινωνικὸ.

Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολλὰ πού μπορούσε κανεὶς νὰ τονίσῃ γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ψυχολογικὴ ὀριμότητα ἐνὸς ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα ἐνὸς Κληρικοῦ, καθὼς ἐπίσης νὰ ἐκθέσῃ τὸ ψυχολογικὸ ἀνώριμο ἐνὸς Κληρικοῦ. Θὰ μπορούσα νὰ χρησιμοποιήσω καὶ πολλὰ παραδείγματα καὶ νὰ γίνω περισσότερο κατανοητός, ἀλλὰ νομίζω ὁ καθένας μπορεῖ νὰ σκεφθῆ ἀπὸ τὴν πείρα του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τίς πτώσεις του, τέτοια παραδείγματα.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι κάθε ἄνθρωπος πού θέλει νὰ παιδαγωγῆ τοὺς ἄλλους, ἰδιαίτερος ὁ Κληρικὸς πού θέλει νὰ εἶναι σωστός Ἱερεὺς καὶ πνευματικὸς Πατέρας, πρέπει νὰ εἶναι ψυχολογικὰ καὶ συναισθηματικὰ ἰσορροπημένος. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι συνάρτηση τῆς ἡλικίας του, ἀν καὶ πολλὲς φορὲς αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο, γιατί εἶναι δυνατόν ἓνας νέος νὰ εἶναι παιδαριόγερον, καὶ ἓνας ἡλικιωμένος νὰ συμπεριφέρεται ὡς ἔφηβος, καθὼς ἐπίσης εἶναι συνάρτηση τῆς πνευματικῆς καταστάσεως, καὶ κυρίως τῆς πνευματικῆς του καθοδηγήσεως πού δέχθηκε καὶ τῆς ὑπακοῆς πού ἔκανε ἢ ἐξακολούθει νὰ κάνῃ στὸν πνευματικὸ του Πατέρα.

Στὴν ψυχιατρικὴ ἐπιστήμη ὑπάρχει νόμος κατὰ τὸν ὁποῖο κάθε ψυχαναλυτῆς καὶ ψυχοθεραπευτῆς γιὰ νὰ κάνῃ καλὰ τὸ ἔργο του πρέπει ὁ ἴδιος νὰ ἔχη ὑποστῆ τὴν ψυχανάλυση. Αὐτὸ πρέπει νὰ ποῦμε καὶ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 10 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

για την περίπτωση του Κληρικού. 'Ο ίδιος πρέπει να έχει περάσει από σωστή και ορθόδοξη πνευματική καθοδήγηση. Τα μεγαλύτερα λάθη στην 'Εκκλησία έγιναν από ανθρώπους που καθοδηγούσαν πνευματικά παιδιά, χωρίς οι ίδιοι να περάσουν από το στάδιο της ορθόδοξης πνευματικής καθοδήγησης. 'Οπότε, όντας ο ίδιος τυφλός, οδηγεί τους άλλους τυφλούς στην καταστροφή. 'Ο Χριστός είπε: «μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖν, οὐχὶ ἀμφοτέρω εἰς βόθυνον πεσοῦνται;» (Λουκ. στ' 39).

Εἶπαμε στην ἀρχὴ ὅτι τὸ ψυχολογικὸ μέρος τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου ἐλέγχεται καὶ θεραπεύεται μετὰ τὴν πνευματικὴ ὠριμότητά του. Πραγματικά, ὅταν κανεὶς ὠριμάζει πνευματικά, τότε ὠριμάζει καὶ συναισθηματικά, γιατί ἡ πνευματικὴ ζωὴ ὁλοκληρώνει τὸν ἄνθρωπο σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Θὰ ἤθελα νὰ δώσω, ὅσο μπορῶ συντομότερα, μερικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐλέγχουν τὸ ἰσορροπημένο.

α) **'Η ὀρθόδοξη πίστις καὶ παραδοχὴ τῶν δογμάτων τῆς 'Εκκλησίας.** Τὰ δόγματα εἶναι ἡ διατύπωση τῆς 'Αποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ στοὺς Προφῆτας, τοὺς 'Αποστόλους, καὶ τοὺς 'Αγίους. Χωρὶς τὴν ὀρθόδοξη πίστις τὸ ἔργο τοῦ Κληρικοῦ εἶναι οὐμανιστικὸ καὶ προτεσταντικὸ.

β) **'Η ὀρθόδοξη πίστις συνδέεται στενὰ μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα.** Τὸ λέγω αὐτὸ γιατί τὸ πρόβλημα τὴν ἐποχὴν μας δὲν εἶναι τόσο ἡ 'Ορθοδοξία, ὅσο ἡ 'Εκκλησία. Δηλαδή, πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἔτοιμοι νὰ παραδεχθῶν τὴν ἀξία τῆς 'Ορθοδοξίας, καὶ ὁμιλοῦν γι' αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ἔχουν σαφὴ ἰδέα καὶ γνώμη γιὰ τὴν 'Εκκλησία. 'Εμεῖς κάνουμε λόγο γιὰ 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία, οὔτε ἀπλῶς γιὰ 'Ορθοδοξία, οὔτε ἀπλῶς γιὰ 'Εκκλησία. Πάντως, ἡ 'Ορθοδοξία εἶναι ἡ ἀληθινὴ πίστις - δόξα τῆς 'Εκκλησίας. Μετὰ τὸν ὄρο 'Εκκλησία ἐννοοῦμε ἕναν συγκεκριμένο θεσμό, πὸν χωρίζεται σὲ Πατριαρχεῖα, 'Αρχιεπισκοπές, Μητροπόλεις. Κάθε Μητροπολιτικὴ χωρίζεται σὲ 'Ενορίες καὶ Μοναστήρια, μετὰ σαφὴ ὄρια δράσης. Καί, βέβαια, πρέπει κανεὶς νὰ σέβεται τὸν Πατριάρχη, τὸν Μητροπολίτη καὶ τοὺς Κληρικούς. Διαφορετικὰ δὲν ὑπάρχει σεβασμὸς τὴν 'Ορθοδοξία.

γ) **'Η πίστις τὴν ἀδελφότητα ἐν Χριστῷ.** Σὲ κάθε ἀκολουθία προτρέπουμε τὸν λαό: «'Υπὲρ τοῦ 'Αρχιεπισκόπου ἡμῶν ... τοῦ τιμίου Πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». 'Αλλοῦ λέμε: «'Ετι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ 'Αρχιεπισκόπου ἡμῶν ... καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος». Δὲν χωρίζουμε τοὺς Κληρικοὺς σὲ δικούς μας καὶ ξένους.

δ) **'Η βεβαιότητα ὅτι ἡ Μητροπολιτικὴ καὶ ἡ συγκεκριμένη 'Ενορία εἶναι μιὰ πνευματικὴ οἰκογένεια.** Πατέρας πνευματικὸς εἶναι ὁ Μητροπολίτης. Μπορεῖ ὁ 'Επίσκοπος νὰ μὴν εἶναι ὁ κατάλληλος, καὶ μπορεῖ

ἀκόμη νὰ μὴν εἶναι ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του, ἀλλὰ ὅμως τὸν σέβεται, γιατί κατέχει αὐτὴν τὴν θέση. 'Οπως τὸ παιδὶ τὴν οἰκογένειαν ἀγαπᾷ καὶ σέβεται τὸν πατέρα του, ἢ τουλάχιστον πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὸν σέβεται, παρὰ τὰ λάθη καὶ τὶς ἰδιοτροπίες του, ἔστω κι ἂν δὲν εἶναι ἄξιος, ἔτσι καὶ ὁ κάθε Κληρικὸς πρέπει νὰ κἀνὴ μετὰ τὸν 'Επίσκοπο. 'Ο κατ' ἐξοχίαν πνευματικὸς Πατέρας τῆς συγκεκριμένης τοπικῆς 'Εκκλησίας εἶναι ὁ 'Επίσκοπος. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει καὶ τὸ ἀκροτελεύτιο τῆς φήμης: «ἡμῶν δὲ πατὴρ καὶ ποιμενάρχου». Εἶναι πατέρας καὶ ὄχι πατριῶς.

'Υπάρχουν μερικοὶ ἱερεῖς πὸν μᾶς εἶπαν: «θέλουμε νὰ μᾶς συμπεριφέρεσθε ὡς Πατέρας». Βεβαίως αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο μου καὶ ἔτσι πρέπει νὰ συμπεριφέρομαι. 'Αλλὰ ὅμως πρέπει καὶ οἱ 'Ιερεῖς νὰ μάθουν νὰ συμπεριφέρονται ὡς πνευματικὰ παιδιά. Δυστυχῶς δὲν συμβαίνει αὐτὸ μετὰ μερικοὺς πὸν διαμαρτύρονται.

ε) **'Η εὐγένεια, ἡ γλυκύτητα καὶ τὸ ἀνοικτόκαρδο στὶς διαπροσωπικὰς σχέσεις.** Βέβαια, αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ἑνὸς τύπου καλῆς συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ καρπὸς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο, ἀποτέλεσμα τῆς ταπεινώσεως, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας.

ς) **'Η εὐκρίνεια πρὸς τοὺς ἄλλους,** τὰ καθαρὰ μάτια, πὸν εἶναι καρπὸς τῆς καθαρῆς καρδιάς. Κάποιος ἄθεος καὶ ἀντίθετος μετὰ τὴν 'Εκκλησία μὸν εἶπε ὅτι ἐνθουσιάστηκε μετὰ κάποιον Κληρικὸν γιατί διέκρινε ἕνα καθαρὸ βλέμμα. 'Ο Κληρικὸς πρέπει νὰ εἶναι εὐκρινῆς καὶ ὄχι διπλοπρόσωπος καὶ κουτσομπόλης.

'Αγαπητοὶ Πατέρες καὶ ἀδελφοί,

Πολλὰ θὰ μπορούσε νὰ ὑπογραμμίσω κανεὶς σὲ αὐτὴν τὴν εἰσαγωγικὴν εἰσήγηση. 'Ο χρόνος ὅμως εἶναι περιορισμένος καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἀναπτυχθῶν ὅλες οἱ πλευρὲς τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Πρέπει νὰ καταλήξουμε μετὰ τὴν σκέψη ὅτι οἱ ἄνθρωποι σήμερον εἶναι ἀπογοητευμένοι ἀπὸ πολλοὺς ἡγέτας οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν νὰ ἐκμεταλλεθῶν τὸ ποίμνιον καὶ γι' αὐτὸ ἀναζητοῦν γνησίους ποιμένας πὸν θὰ ἔχουν θυσιαστικὸ ἦθος καὶ ἀγαπητικὴν προσφορά. Δὲν πρέπει νὰ διαφεύσουμε αὐτὴν τὴν ἀναζητήσή τους καὶ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα.

'Ο Κληρικὸς γιὰ νὰ εἶναι πνευματικὸς Πατέρας καὶ 'Ορθόδοξος ποιμένας, πρέπει νὰ εἶναι ψυχολογικὰ ἰσορροπημένος, συναισθηματικὰ ὠριμος, κυρίως πνευματικὰ ἀναγεννημένος. Σὲ αὐτὸ συντελεῖ ἡ ὅλη ὀρθόδοξη διδασκαλία σχετικὰ μετὰ τὴν ἱερωσύνη καὶ σὲ αὐτὸ ἀποβλέπουν οἱ ἱεροὶ Κανόνες τῆς 'Εκκλησίας καὶ ἡ ὅλη ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ.

Μόνον μέσα ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρῖσμα μπορούμε νὰ διακονήσουμε τὸν πεινασμένο καὶ διψασμένο γιὰ ἀλήθεια καὶ ζωὴ, ὀρθόδοξο λαό.

(Τέλος)

ΣΥΝΕΧΕΙΑ* ΚΑΙ ΟΧΙ... ΤΕΛΟΣ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἄναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Παρ' ὄλες τὶς φήμες ἢ καὶ διαπιστώσεις ποὺ κυκλοφοροῦν γιὰ τὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις τοῦ Ἰντερνέτ καὶ τοῦ κόσμου του στὴ σημερινὴ κοινωνία, χαρακτηρίζεται ἐντούτοις ὡς «ἕνας μεταμοντέρνος πολιτισμός», δηλαδὴ σὰν ἕνα μόρφωμα ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα σύνολο αὐτονοήτων μιᾶς κοινωνίας καὶ συγκεκριμένα τῆς σημερινῆς¹. Ἔχει διεισδύσει κατὰ κάποιο σημαντικὸ τρόπο στὴ ζωὴ μας. Κάποιες ἐφαρμογές του μάλιστα θεωροῦνται καὶ ὡς ἕνα «ἠλεκτρονικὸ βῆμα πρὸς τὴν παράνοια»². Ἄλλοι, τὴ διάδοση τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου ποὺ ἔχει εἰσβάλλει στὶς ἀμερικανικὲς πανεπιστημιοπόλεις, τὴ θεωροῦν ὡς ναρκωτικὸ ποὺ κάνει τοὺς φοιτητὲς νὰ χάνουν τὴν πραγματικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς συνομηλίκους τους καὶ τοὺς καθηγητὲς τους. Ἐνας φοιτητὴς χάρη σὲ μιὰ εἰδικὴ ἐσωτερικὴ ἠλεκτρονικὴ ὑπηρεσία τοῦ Πανεπιστημίου του μπορεῖ νὰ ἀνταλλάσσει μηνύματα μὲ συμφοιτητὲς του ποὺ βρίσκονται στὸ ἴδιο δωμάτιο, σὲ ἀπόσταση ἀναπνοῆς³. Τελικὰ «τὸ μέσο εἶναι τὸ μήνυμα»⁴; Καὶ πόσο μπορεῖ νὰ διευκολύνεται ἢ νὰ ἐμποδίζεται ἡ ἐπικοινωνία;

Ἐμεῖς πάντως δὲν εἴμαστε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θὰ ἐλέγξουμε συλλήβδην ὅλους τοὺς «τεχνολόγους ὡς ἀλόγους». Ἡ τεχνολογία καὶ οἱ τεχνολόγοι ἔχουν καὶ τὸ λόγο τους, καὶ τὸ λογικὸ τους καὶ τὸ λογισμικὸ τους. Καὶ αὐτὴ τὴ «λογικὴ» χρησιμοποιεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία πιστεύοντας ὅτι μπορεῖ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο⁵. Στὸ «πάντως» τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α' Κορινθίους θ' 22) ἀνταποκρίνεται καὶ ἡ προσπάθεια μὲσφ τοῦ διαδικτύου νὰ μεταφέρει τὸ εὐαγγελικὸ μήνυμα στὸ σημερινὸ κόσμο.

Ἄλλωστε ἡ πρόταση τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἀπόστολο Πέτρο ὅτι «ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση ζωγράων» (Λουκᾶ ε' 10) ὑπονοεῖ καὶ ἐγκατάλειψη συνήθων τρόπων ἀλειείας (δίχτυα) καὶ μεταπήδηση σὲ νέα μέσα γιὰ τὶς νέες ἀνάγκες. Τὰ «δίχτυα» μεταλλάσσονται τό γε νῦν ἔχον σὲ «δίχτυα» καὶ «δια-δίχτυα». Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι θὰ εἶναι ὅπως-δήποτε καὶ ἀποτελεσματικά. Μπορεῖ καὶ μεῖς στὸν ἀπολογισμὸ μας νὰ ποῦμε «δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κο-

πιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν» (στίχος 5). Θὰ πρέπει ἀσφαλῶς «ἐπὶ τῷ ρήματι» τοῦ Κυρίου νὰ ρίχνουμε πάλι καὶ πάλι τὸ δίχτυ. Τότε εἴτε νύχτα εἴτε μέρα θὰ ἔχουμε τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποιος θὰ προσελκυσθοῦν καὶ θὰ ἀκούσουν τὸ μήνυμα τοῦ Θεοῦ. Τὸ νύχτα καὶ μέρα εἶναι ἄλλωστε σχετικὰ. Γιατὶ μπορεῖ ἐμεῖς νὰ ἐκπέμπουμε νύχτα καὶ οἱ ἀποδέκτες νὰ λαμβάνουν τὰ μηνύματα μέρα ἢ καὶ ἀντίστροφα, ἀνάλογα μὲ τὸ σὲ ποιὸ σημεῖο τοῦ πλανήτη μας θὰ βρίσκονται. Ἄλλωστε ὑπάρχουν παντοῦ καὶ πάντοτε «λύσεις γιὰ τὸν μικρὸ μας πλανήτη», ὅπως δηλώνει μὲ ἔμφαση γνωστὴ ἐταιρία Η/Υ σὲ διαφημιστικὴ τῆς ἐκστρατεία.

Τὸ τί συμβαίνει ὁμως σ' αὐτὲς τὶς λεωφόρους ἐπικοινωνίας τὶς μέρες καὶ τὶς νύχτες, παρακαλέσαμε τὸν π. Ἀθανάσιο Καλογήρου νὰ μᾶς τὸ ἐκθέσει. Νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὴν προϊστορία τῆς ἐνασχολήσεώς του μὲ τὰ ἠλεκτρονικὰ μέσα, γιὰ τὴν ἐκπαίδευσή του, τὸ ξεκίνημα τῆς «σελίδας» του στὸ Internet, γιὰ τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὴν ἀλληλογραφία του, σὲ ἕνα ἄρθρο του ποὺ δημοσιεύεται στὶς δύο ἐπόμενες σελίδες τοῦ «Ἐφημερίου», εὐχόμενοι πλούσια σπορὰ καὶ συγκομιδὴ ἢ μιλώντας μὲ ἄλλη εἰκόνα δικτυακῆ «καλὴ ψαριά»!

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 18 τοῦ ὑπ' ἄρ. 1 τεύχους.

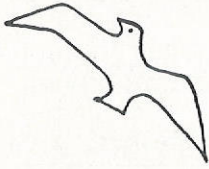
1. Βλ. Allan Liska καὶ Hana Grune, The Internet as a Post-Modern Culture, A paper prepared for presentation at the 1995 American Sociological Association Meetings.

2. Ὁμότιτλο ἄρθρο τοῦ Γιώργου Τοῖρου στὴν «Καθημερινή» τῆς 17 Ἰανουαρίου 1997, σ. 12.

3. Βλ. ἀνταπόκριση ἀπὸ τοὺς «The New York Times» στὸ περιοδικὸ «Le Monde de l' Education, de la culture et de la formation», No 244, Ἰανουάριος 1997, σ. 86-87.

4. Γιὰ τὸ νόημα αὐτῆς τῆς φράσεως βλ. τὸ ὁμότιτλο πρῶτο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τοῦ Μάρσαλ Μακκλούαν, MEDIA, Οἱ προεκτάσεις τοῦ ἀνθρώπου, σὲ μετάφραση Σπύρου Μάνδρου, στὶς Ἐκδ. Κάλβος, σειρὰ Τεχνολογία - Μέσα - Πολιτισμός, Ἀθήνα χ.χ., σ. 25-42.

5. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ἡ πληροφορικὴ στὴ ζωὴ μας, Προβληματισμοὶ καὶ ἐφαρμογὲς στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο, Ἀθήνα 1989 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν «Ἐφημερίο» ἔτους 1988), 43 σ. Βλ. ἐπίσης Ε. Δ. Θεοδώρου, Ἡ συμβολὴ τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπικοινωνίαν, (τὴν παράγραφο 4), Ἀθήνα 1995, σ. 13, 15 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν «Θεολογία» σ. 577-602).

Ἐκκλησία, Κληρικοὶ καὶ Internet

Τοῦ π. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ

Ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀλεξάνδρου Π. Φαλήρου

Μιά ἱστορία

Νέος κληρικὸς εἶχα στὴν καρδιά μου ἕναν μεγάλο προβληματισμό. Διερωτόμουν πῶς μπορεῖ ἕνας ἱερέας σήμερα, σὲ μία πολυπληθῆ ἐνορία, ὅπως εἶναι οἱ ἐνορίες τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων, νὰ εἶναι σύγχρονος ποιμένας, νὰ γνωρίζει τοὺς πιστοὺς (τὰ λογικὰ πρόβατα) μὲ τὸ ὄνομά τους καὶ ἀνὰ πᾶσα στιγμή νὰ τοὺς φροντίζει καὶ νὰ τοὺς ἐνισχύει πνευματικά. Πῶς σὲ μιὰ ἐνορία 20 καὶ 30 χιλιάδων κατοίκων ἢ καὶ 5 χιλιάδων πού οἱ ἄνθρωποι εἶναι στοιβαγμένοι στίς 7όροφες καὶ 10όροφες πολυκατοικίες, ἀγνωστοὶ οἱ περισσότεροὶ μεταξύ τους, θὰ χτυπήσει τὸ κουδούνι καὶ θὰ ἐπισκεφθεῖ κάποιον ἐνορίτη του πού δὲν τὸν ἔχει δεῖ ποτὲ στὴν ἐκκλησία ἢ στὸ δρόμο.

Μερικὴ ἀπάντηση εἶχα λάβει ἀπὸ τὶς σπουδές μου στὸ πανεπιστήμιο καὶ εἰδικότερα στὸ μάθημα τῆς Ποιμαντικῆς. Αὐτὸ ὅμως ἔβλεπα ὅτι δὲν ἦταν ἀρκετό. Ἡ πραγματικότητα ἦταν πολὺ διαφορετικὴ. Τότε ἄρχισα νὰ παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ μὲ φωτίσει νὰ δῶ τί μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ τί μπορῶ ἐγὼ νὰ κάνω. Ἡ ἀπάντηση ἦταν νὰ συναντήσω σοφοὺς καὶ εὐλογημένους ἀνθρώπους πού εἶχαν ἀσχοληθεῖ μὲ σύγχρονες κοινωνίες καὶ σύνολα ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἅγιες μορφές, οἱ ὁποῖοι μὲ συμβούλευσαν «νὰ μὴν ἀπελπίζομαι γιὰτὶ ὅλο τὸν κόσμον δὲν μπορεῖ ἕνας ἱερέας νὰ τὸν σώσει». Χρειάζεται, μοῦ εἶπαν, συντονισμένη προσπάθεια καὶ εὐλικρινῆς διάθεση ἀπὸ ὅλους ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ ἀνθρώπους. Εἶναι ἀπαραίτητο οἱ μεγάλες ἐνορίες νὰ χωριστοῦν καὶ ὁ κάθε ἐφημέριος νὰ ἔχει εὐθύνη γιὰ ἕνα συγκεκριμένο ἀριθμὸ πιστῶν σὲ συγκεκριμένη περιοχή.

Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεγάλου προβληματισμοῦ, ἄκουγα πῶς ὑπῆρχαν καὶ κάτι μηχανήματα πού μποροῦν νὰ κάνουν δουλειές, κυρίως γραφικές, πολὺ γρήγορα καὶ νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ ἦταν καλό. Ἐκτοτε προσπάθησα νὰ μάθω γι' αὐτὰ τὰ μηχανήματα. Μοῦ εἶπαν πῶς τὰ λένε Ἠλεκτρονικοὺς Ὑπολογιστὲς (H/Y) καὶ πῶς ἡ μεγάλῃ χρήση τους καὶ χρησιμότητα ὀδηγοῦν τὴν ἀνθρωπότητα σὲ μιὰ καινούργια ἐποχὴ. Τὴν ἐποχὴ τῶν μικροτσιπς καὶ τῶν μεγάλων ταχυτήτων. Πολὺ ἐνδια-

φέρον τὸ θέμα. Ἀποφάσισα νὰ μάθω περισσότερα καὶ ἔκανα τὶς πρώτες σπουδές μου γιὰ ὑπολογιστές.

Ἀνακάλυψα ὅτι πράγματι μποροῦν πολὺ νὰ μᾶς βοηθήσουν στὴν ἐπεξεργασία καὶ στὴ διαχείριση στοιχείων σημαντικῶν γιὰ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο, ὅπως τὴν ὀργάνωση τοῦ γραφείου τῆς ἐνορίας, τὴν τήρηση τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων, τὴ Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη, τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, τὸ λογιστήριό τοῦ ναοῦ, τὴν ἀλληλογραφία καὶ ἄλλα πολλά. Ὅλα αὐτὰ μποροῦν νὰ γίνον νὰ εἰσέλθω μὲ τὴ βοήθεια αὐτῶν τῶν μηχανῶν.

Στὴ συνέχεια ταξίδεψα στὴ Δ. Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ ὅπου ἐπισκέφθηκα ὀργανωμένες κοινότητες. Ἦθελα νὰ μάθω ἂν ἐκεῖ χρησιμοποιοῦν ὑπολογιστές καὶ ἂν πράγματι μποροῦν νὰ βοηθήσουν στὴν καλύτερη ποιμαντικὴ διαχείριση τῆς ἐνορίας. Ἐκεῖ διαπίστωσα, ὅτι ὄχι μόνο τοὺς χρησιμοποιοῦν ἀλλὰ καὶ τοὺς προτείνουν ὡς ἕνα πολὺ χρήσιμο ἐργαλεῖο.

Αὐτὸ ἦταν καθοριστικὸ γιὰ τὴν ὑπόλοιπη πορεία μου. Ἀσχολήθηκα πλέον συστηματικὰ μὲ τὸ ἀντικείμενο καὶ γνώρισα σχεδὸν ὅλες τὶς λεπτομέρειες μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα γραφεῖο μὲ τὴν ὀνομασία *Θεολογικὴ Πληροφόρηση*. Σκοπὸς του εἶναι ἡ ἐνημέρωση τῶν ἱερέων καὶ γενικότερα τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν Ἐκκλησία. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχει πληροφορίες γιὰ τοὺς ὑπολογιστές, τὰ ἀπαραίτητα προγράμματα πού χρειάζονται γιὰ τὴν ἐνορία τους καὶ ἄλλα σχετικὰ θέματα. Κυκλοφορήθηκε καὶ ἕνα μικρὸ ἔντυπο μὲ τίτλο «Οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογιστὲς στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας» (Ἀθήνα 1993, 32 σ.).

Ἡ ἀφετηρία

Τὸ 1991 βρέθηκα πάλι στὴν Ἀμερικὴ. Σὲ μιὰ ἐπίσκεψη στὸ σπίτι κάποιου φίλου γιὰ πρώτη φορὰ εἶδα στὴν ὀθόνη τοῦ ὑπολογιστῆ τὰ νέα γιὰ τὸν καιρὸ. Ρωτώντας τον πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπει τὰ νέα στὴν ὀθόνη, μοῦ ἀπάντησε ὅτι μέσῳ τοῦ τηλεφώνου εἶναι συνδεδεμένος μὲ κάποιον κέντρο πληροφοριῶν ἀπὸ τὸ ὁποῖο παίρνει πληροφορίες γιὰ πολλὰ θέματα πού τὸν ἐνδιαφέρουν.

Μου είπε ότι το σύστημα το λένε Internet ή διαδικτυο, το οποίο αποτελεί μια παγκόσμια τράπεζα πληροφοριών. Ξεκίνησε την δεκαετία του 1970 στην Αμερική και σήμερα έχει γίνει μια ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών. Με τη βοήθεια κάποιου υπολογιστή και μιας τηλεφωνικής γραμμής, εκατομμύρια άνθρωποι σε όλoκληρο τόν κόσμο μπορούν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους και να μοιραστούν πληροφορίες από τις πιο απλές μέχρι τις πλέον σοβαρές και επιστημονικές.

Το Internet είναι ένα μέσον που βοηθάει τους ανθρώπους να επικοινωνούν μεταξύ τους χωρίς περιορισμούς και προβλήματα. Είναι το πρώτο παγκόσμιο βήμα επικοινωνίας και η πρώτη παγκόσμια βιβλιοθήκη. Σ' αυτό μπορεί να συμμετέχει όποιοςδήποτε και οποιαδήποτε στιγμή. Είναι πάντοτε ευπρόσδεκτος χωρίς να τον ξεχωρίζουν και να τον παραμερίζουν επειδή φοράει διαφορετικά ρούχα, έχει διαφορετικό χρώμα, δεν πιστεύει στον ίδιο Θεό, είναι φτωχός.

Η εκκίνηση

Όλ' αυτά με οδήγησαν στη σκέψη πώς θα μπορούσα και εγώ να συμβάλλω μ' αυτή την καινούργια τεχνολογία, ώστε να διακινούνται μέσα στο διαδικτυο συγκεκριμένες πληροφορίες γύρω από τη χριστιανική πίστη και διδασκαλία. Το 1993 πάλι στην Αμερική παρακολούθη ένα σεμινάριο σχετικό και κάνω την πρώτη σύνδεση. Το 1994 αποφασίζουν και στην Ελλάδα κάποιες εταιρείες να δημιουργήσουν ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες και να συνδεθούν με το Internet, αλλά σε πρωτόγονη θα έλεγε κανείς μορφή. Ο Δημόκριτος με την Ariadne και το Forthnet είναι οι πρώτοι μεγάλοι κόμβοι μέσω των οποίων βγαίνει κανείς έξω από τα όρια της Ελλάδος στην οικουμένη. Και άλλοι κόμβοι δημιουργήθηκαν στη συνέχεια. Η CompuLink, ή Hellas on Line κ.ά.

Αυτή η δυνατότητα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο με οδήγησε στη δημιουργία μιας ορθόδοξης χριστιανικής ηλεκτρονικής σελίδας με την ονομασία «Η Άμπελος ή Άληθινή». Έτσι από τα μέσα του 1994 μαζί με όλα τα άλλα θέματα και τις πληροφορίες που διακινούνται στο διαδικτυο υπάρχει και μια ελληνική, με ελληνικά γράμματα, σελίδα: <http://www.pages-plus.com/ORTHODOX/>. Στη σελίδα αυτήν βρίσκεται κανείς πληροφορίες για τη χριστιανική πίστη. Παρουσιάζεται το κείμενο του Ίερω Εὐαγγελίου της κάθε Κυριακής στο πρωτότυπο και στην μετάφραση. Αναφέρονται οι γιορτές και τα κείμενα του Ἀποστόλου και του Εὐαγγελίου που διαβάζουμε καθημερινά. Ὑπάρχει μήνυμα της εβδομάδος. Κείμενο από κάποιον πατέρα της ἐκκλησίας, οί προσευχές του 24ώρου κ.ά.

Το πιο σημαντικό όμως από όλα είναι η ανοιχτή

γραμμή (on line). Ἡ δυνατότητα δηλαδή επικοινωνίας με όλους τους ανθρώπους σε οποιο σημείο της οικουμένης. Με την ανοιχτή γραμμή (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο) μπορεί κανείς να επικοινωνήσει μαζί μου και να μου αναφέρει οποιοδήποτε θέμα τόν απασχολεί: e-mail: ampelos@prometheus.hol.gr. Θυμάμαι χαρακτηριστικά τήν πρώτη επικοινωνία. Μία κυρία έχασε τόν άνδρα της 28 χρόνων παλληκάρι και ήθελε να τής μιλήσω για τόν μυστήριο τού θανάτου. Ἄλλοι άνθρωποι ζητοῦν διάφορα θέματα σε καθημερινή βάση και περιμένουν ἀπάντηση. Τελευταία ένας πατέρας μου ζητούσε ένα κατάλογο βιβλίων χριστιανικών για να διαβάζουν τὰ παιδιά του. Ἐνας ακόμη δρόμος επικοινωνίας και μάλιστα σε συγκεκριμένους ανθρώπους είναι ανοιχτός. Ἄνθρωποι που ἀπ' ὅτι διαφαίνεται δὲν θὰ επικοινωνήσουν με ἄλλο τρόπο ποτὲ μεταξύ τους, κυρίως νέοι κάτω τῶν 35 χρόνων, επικοινωνοῦν με αὐτὸ τὸν τρόπο, γνωρίζονται, γίνονται φίλοι, ἀνταλλάσσουν ἀπόψεις, προβληματίζονται και προσπαθοῦν για τὸ καλύτερο.

Παράλληλες προσπάθειες

Φυσικά, σήμερα που γράφονται αυτές οί γραμμές, εκατοντάδες αντίστοιχες σελίδες κυκλοφοροῦν σε ὄλο τὸ διαδικτυο κυρίως στην ἀγγλική γλώσσα ἀπὸ ὄλες τὶς θρησκείες, τὶς ἐκκλησίες και τὰ δόγματα. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει στὰ ἑλληνικά μερικὲς εἰδήσεις ἀπὸ τήν ἐφημερίδα «Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια». Ἡ Μητρόπολις Πειραιῶς προβάλλει τὸ φιλανθρωπικό της ἔργο. Ἐνα θεολόγος ἀπὸ τήν Χαλκίδα ἐνημερώνει με τὶς «ορθόδοξες σελίδες». Ἀκόμη διάσπαρτα συναντᾶ κανείς κάποια κείμενα τὰ ὁποία είναι ἐλάχιστα και ἀσήμαντα, ὡς πρὸς τήν ἔκταση, μπροστὰ σε ὄλο τὸν ὄγκο τῶν δεδομένων τού Internet και δὲν καλύπτουν ὄλο τὸ φάσμα τῆς χριστιανικής και ἐκκλησιαστικῆς πληροφορήσεως. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γνωρίζεται μέσω τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς ἢ ὁποία διαθέτει μιὰ ἐκτενὴ σελίδα. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι και ἄλλες ορθόδοξες Ἐκκλησίες χρησιμοποιοῦν τὸ δίκτυο για να μεταδώσουν πληροφορίες που τὶς ἀφοροῦν και να μεταφέρουν τὸ μήνυμα τού Εὐαγγελίου στὸ σύγχρονο κόσμο.

Ἴσως ἂν ὑπῆρχε μιὰ ομάδα προβληματισμένων και ἐδικῶν στὰ θέματα αὐτά, θὰ ἔχτιζαν μιὰ σελίδα που θὰ εἶχε τὴ δυνατότητα να παρουσιάσει ὄλη τήν ὁμορφία και ὄλο τὸν πλοῦτο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, και πὶο συγκεκριμένα τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας σε ὄλο τὸν κόσμο, σε ὄλη τήν οικουμένη. Εὐχή και προσευχή κάνουμε ὡστε να κατανοηθεῖ ἢ ἀνάγκη και αὐτοῦ τού μέσου επικοινωνίας και να γίνει τὸ ὄνειρο πραγματικότητα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

549. Πού εἶναι ὀρθότερο νὰ διακόπτεται ἡ ψαλμωδία τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου γιὰ νὰ γίνει ἡ εἴσοδος, στὸ «ὡς τὸν βασιλέα» ἢ στὸ «ὑποδεξόμενοι»; (Ἐρώτηση π. Κ. Α.).

550. Ὄταν τὸ «ὑποδεξόμενοι» λέγεται μετὰ τὴν μεγάλη εἴσοδο δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ διορθώνεται σὲ «ὑποδεξάμενοι», ἀφοῦ ἔχει ἤδη γίνει ἡ ὑποδοχὴ τῶν τιμίων δώρων; (Ἐρώτηση π. Ν. Β.).

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο ἐρώτημα ἡ παραδοσὴ δὲν εἶναι ὁμόφωνη. Τουλάχιστον σήμερα, ἄλλοι κάνουν τὴν τομὴ γιὰ νὰ γίνει ἡ μεγάλη εἴσοδος στὸ «Ὡς τὸν βασιλέα» καὶ συνεχίζουν μετὰ τὴν εἴσοδο «τῶν ὄλων ὑποδεξόμενοι», ἄλλοι διακόπτουν στὸ «ὑποδεξόμενοι» καὶ συνεχίζουν ἀπὸ τὸ «ταῖς ἀγγελικαῖς» καὶ ἄλλοι σταματοῦν στὸ «μέριμναν» γιὰ νὰ ἀρχίσουν μετὰ τὴν εἴσοδο ἀπὸ τὸ «Ὡς τὸν βασιλέα». Τὸ πρῶτο ἐφάρμοζαν οἱ παλαιοὶ ψάλτες καὶ φαίνεται πὼς εἶναι ἡ σχετικῶς ἀρχαιότερα συνήθεια. Τὸ δεύτερο μᾶλλον εἶναι νεώτερο καί, ἀπὸ ὅσο μπορεῖ νὰ ξέρει κανεὶς, τὸ ἐπικρατέστερο σήμερα. Τὸ τρίτο ἀκούγεται σπανιότερα. Ἀπὸ τὰ παλαιὰ μουσικὰ βιβλία δὲν συνάγεται κάτι τὸ θετικὸ, ἐξ ἄλλου δὲν ἔχουν ἐπαρκῶς μελετηθεῖ. Μετὰ τὸ «Ὡς τὸν βασιλέα» ἔχουν συνήθως ἓνα κράτημα, κατὰ ἢ μετὰ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ γίνονταν ἡ εἴσοδος. Τὸ κράτημα ἔδινε τὴν δυνατότητα στὸν ψάλτη νὰ καλύψει τὴν τυχὸν καθυστέρηση τῆς ἐξόδου τῶν λειτουργῶν γιὰ τὴν εἴσοδο, ἢ νὰ διακόψει τὴν ψαλμωδία ὅπου ἐχρειάζετο. Ἐὰς σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὴν παλαιὰ πράξη ἡ προσκομιδὴ ἐγένετο κατὰ τὸ χερουβικό, ἐπομένως ἡ διάρκειά τῆς ψαλμωδίας τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀναλόγως μεγάλη. Καὶ σήμερα μερικοὶ ἀρχιερεῖς τηροῦν τὴν ἀρχαία τάξη καί, ἰδίως σὲ ἀρχιερατικὰ συλλειτουργία, ἡ ψαλμωδία τοῦ χερουβικοῦ ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἀργή ἢ μὲ τὸ κράτημα στὸ «Ὡς τὸν βασιλέα» γιὰ νὰ καλύπτεται ὁ ἀπαιτούμενος γιὰ τὴν συμπλήρωση τῆς προσκομιδῆς χρόνος.

Ἡ τρίτη πράξη, τὸ νὰ γίνεται ἡ τομὴ στὸ «μέριμναν», ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς μερικὲς ἐνδείξεις, πού τὴν κάνουν ἀξία προσοχῆς. Κατὰ τὴν διαλογικὴ τρεῖς φορές ἀπαγγελία τοῦ χερουβικοῦ ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς, ὁ διάκονος συνεχίζει ἀπὸ τὸ «Ὡς τὸν βασιλέα». Τὸ ἴδιο καὶ ὁ δεύτερος χορὸς ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ παρεμβαίνει στὴν ψαλμωδία, ἔστω καὶ ἂν ἡ εἴσοδος γίνεται ἀργότερα. Αὐτὰ σημαίνουν ὅτι κάποια ἀρχαία τομὴ ὑπῆρχε μετὰ τὸ «μέριμναν» καὶ τοῦ «ὡς τὸν βασιλέα», κατὰ τὴν ὁποία ἴσως γίνονταν ἡ εἴσοδος.

Πάντως εἶναι τόσο πολύπλοκη ἡ ἐξέλιξη τοῦ χε-

ρουβικοῦ, πού δὲν μᾶς βοηθᾷ στὸ νὰ καταλήξουμε σὲ ἀσφαλῆ συμπεράσματα. Ἀρχικὰ ἡ εἴσοδος τῶν δώρων γίνονταν πολὺ ἀπλᾶ καὶ χωρὶς νὰ ψάλλεται τίποτε, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προσφορὰ τῶν δώρων ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Ἔτσι τὴν συναντοῦμε στὴν ἀρχαία καὶ ἀνεξέλικτη λειτουργία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος γίνονται σημαντικὲς ἀλλαγές στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς θείας λειτουργίας στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου τοῦ Β' (565-578), κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ Κεδρηνοῦ (Σύντομος Ἱστοριῶν), καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὸ ἔτος 574, «ἐτυπώθη ψάλλεσθαι καὶ ὁ χερουβικός ὕμνος». Ἦδη ὁμως εἶχε ἐνωρίτερα εἰσαχθεῖ «ὕμνος ψαλμικός», προφανῶς ὁ 23ος ψαλμὸς, γιὰ νὰ καλύπτεται ὁ χρόνος τῆς προετοιμασίας καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν δώρων στὸ θυσιαστήριο. Αὐτὸ συνάγεται ἀπὸ τὴν μαρτυρία τοῦ ἀγίου Εὐτυχίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (552-565 καὶ 577-582), πού ἐντονα ἀντέδρασε στὸν νεωτερισμὸ αὐτόν, μᾶλλον χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἡ ἀντίρρηση τοῦ Εὐτυχίου ἀφοροῦσε κυρίως στὸ ὅτι στὸν ψαλμὸ τὰ μὴ ἁγιασθέντα ἀκόμα δῶρα χαρακτηρίζονταν ὡς «βασιλεὺς τῆς δόξης»: «Ματαιάζουσιν οἱ τὸν τῆς προθέσεως ἄρτον καὶ τὸ κερασθὲν ἄρτίως ποτήριον τῷ ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ προσάγειν μελλούσης τῆς λειτουργικῆς τάξεως, ὕμνον τινὰ ψαλμικὸν λέγειν παραδεδωκότες τῷ λαῷ τῷ γινομένῳ πράγματι πρόσφορον, ὡς νομίζουσι, βασιλέα δόξης προσφέρουν ἢ καὶ προσαγορεύουν τὰ εἰσφερόμενα καὶ μηδέπω τελειωθέντα διὰ τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπικλήσεως καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀναλάμποντος ἁγιασμοῦ». Στῆ συνέχεια δὲ ἐπικαλεῖται τὴν αὐθεντία τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, πού γράφει ὅτι «ὄσον οὐπω ἴκεσται καὶ δεήσεις γίνονται (τὰ προσφερόμενα δῶρα), ψιλὸς ἔστιν ἄρτος» (Λόγος περὶ τοῦ ἀγίου Πάσχα καὶ τῆς ἁγίας Εὐχαριστίας ἧ').

Οἱ δύο ἀνωτέρω σημαντικὲς μαρτυρίες δὲν συμβιβάζονται ἀπολύτως. Ὁ Εὐτύχιος εἶναι πολὺ κοντὰ στὰ πράγματα καὶ ἡ μαρτυρία του εἶναι ἀπόλυτα ἀξιόπιστη. Κάνει λόγο γιὰ «ψαλμικὸ ὕμνο», πού περιέχει τὴ φράση «βασιλεὺς τῆς δόξης». Αὐτὸς εἶπαμε ὅτι εἶναι ὁ 23ος ψαλμὸς, πού πράγματι διατηρεῖται μέχρι σήμερα ὡς εἰσοδικὸς ψαλμὸς στὸν Ἀρμενικὸ λειτουργικὸ τύπο καὶ ἀπαντᾷ καὶ στὰ βυζαντινὰ χειρόγραφα ὡς στίχος λεγόμενος διαλογικῶς ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς κατὰ τὴν εἴσοδο τῶν δώρων στὸ θυσιαστήριο («Ἄρατε πύλας... Τίς ἔστιν οὗτος...» κ.λπ.). Ὁ Κεδρηνὸς ἀπέχει σχεδὸν πέντε αἰῶνες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη καὶ μᾶλλον ὑποπίπτει σὲ ἀναχρονισμό, συγκρίνοντας τὸ ψαλμικὸ ἀντίφωνο μὲ τὸν κάπως νεώτερο

ΛΟΓΟΣ ΑΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΣ*

Τοῦ κ. Παναγιώτου Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Λυκειάρχῃ

Ἡ μετάφραση τοῦ ἀνωτέρω τύπου μπορεῖ ἀκόμα νὰ ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ ἄλλες ἀκολουθίες, ὅπως τοῦ ἑσπερινοῦ, τοῦ ὄρθρου, τῆς παράκλησης κ.λπ. Ἦδη κυκλοφοροῦν σὲ καλαίσθητα ἐγκόλπια (πρωτότυπο - μετάφραση στὴ νεοελληνικὴ) ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος καὶ οἱ ἀκολουθίες τῆς Μ. Ἑβδομάδος. Ὡφέλιμη στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἦταν ἡ ἐκδοσὴ ἀνθολογιῶν μὲ ἀντιπροσωπευτικοὺς ὕμνους ἀπὸ τὸ Τριώδιο, τὸ Πεντηκοστάριο, τὸ Δωδεκαήμερο κ.λπ. ποὺ θὰ συνοδεύονται ἀπὸ μετάφραση σὲ ἀπλὴ γλῶσσα. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία θὰ βοηθήσει τοὺς πιστοὺς, ἀκόμη καὶ τοὺς ὀλιγογράμματος, ὄχι μόνον νὰ ξεπεράσουν τὶς γλωσσικὲς δυσκολίες τοῦ ὕμνολογικοῦ ὕλικου τῆς Ἐκκλησίας

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 24 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

χερουβικὸ ὕμνο, ποὺ δὲν περιέχει μάλιστα τὴν φράση «βασιλέα τῆς δόξης», ἀλλὰ «βασιλέα τῶν ὄλων». Ὅπως ὁμως κι ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὁ ψαλμὸς ἐπήρεασε τὴν ἐκκλησιαστικὴ ποίηση, τοὺς συγγραφεῖς τῶν εὐχῶν καὶ τὴν ὅλη διάταξη τῆς μεγάλης εἰσόδου. Καὶ τὸ Βυζαντινὸ χερουβικὸ «Οἱ τὰ χερουβίμ...» καὶ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ «Σιγησάτω...» καὶ τὸ «Νῦν αἱ δυνάμεις...» τῆς Προηγιασμένης καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου «Οὐδεὶς ἄξιος...» καὶ τὰ «Πάντων ὑμῶν...» τῆς εἰσόδου ἐπηρεάσθησαν ἔντονα ἀπὸ τὸν 23ο ψαλμὸ. Ὅταν συντετάχθῃ ὁ χερουβικὸς ὕμνος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ψαλλόταν παραλλήλως πρὸς τὸν 23ο ψαλμὸ κατὰ τὴν στιχολογία του, ὅπως γίνεται ἀκόμη καὶ σήμερα στὸν Ἀρμενικὸ λειτουργικὸ τύπο. Ὑστερα ἐπικράτησε νὰ ψάλλεται μόνον τὸ χερουβικὸ χωρὶς στιχολογία, ὅπως ἔγινε καὶ μὲ τὸν τρισάγιο ὕμνο. Πάντως φαίνεται ὅτι δὲν τὸν ἔψαλλαν μόνον μιὰ φορὰ. Ὡς λείψανο αὐτῆς τῆς πράξεως ἔμεινε ἡ μέχρι τὸν ΙΒ' τουλάχιστον αἰῶνα ψαλμωδία του τρεῖς φορὲς κατὰ τὸ Πάσχα («Δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι γ' λέγεται τὸ "Οἱ τὰ χερουβίμ" τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ» Τυπικὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας τοῦ Θ' αἰῶνος) ἢ καὶ τρεῖς κατὰ τὸ Μέγα Σάββατο («Καὶ ψάλλομεν τὸ χερουβικὸν ἐκ γ' τὰς μὲν β' γοργόν, τὴν δὲ γ' ἀργόν») καὶ κατὰ τὸ Πάσχα («Τὸ δὲ χερουβικὸν τρίτον ψάλλεται σήμερον ὡς καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ», Τυπικὸν Μονῆς Σωτήρος Μεσσηνίας, ἔτους 1131).

(Συνεχίζεται)

μας, ἀλλὰ καὶ νὰ κατακτήσουν τὸ θησαυρὸ τῆς θείας λατρείας.

2. Ἡ συμμετοχὴ τῶν νέων ἀνθρώπων στὴ λατρεία εἶναι πολὺ περιορισμένη. Δυστυχῶς εἶναι μιὰ ὀδυνηρὴ πραγματικότητα. Ἄν ἀσχοληθεῖ κάποιος μὲ τὸ φαινόμενο αὐτό, θὰ βρεῖ πολλὰς αἰτίες. Δὲν εἶναι στίς ἐπιδιώξεις τοῦ παρόντος ἡ ἀναζήτησή τους. Πάντως, ὁμως, ἡ σύσταση μιᾶς ἐπιτροπῆς ἀπὸ φωτισμένους κληρικούς καὶ ἐκπαιδευτικούς ὑπὸ τὸ Μητροπολίτη πολλὰ θὰ εἶχε νὰ προτείνει γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος. Ὡστόσο θὰ μπορούσαν οἱ Μητροπόλεις, ἔστω δοκιμαστικά, νὰ καθιερώσουν στίς μεγάλες πόλεις ἰδιαίτερες λατρευτικὲς εὐκαιρίες γιὰ νέους, μάλιστα σὲ ὄρες ποὺ θὰ διευκόλυναν καὶ αὐτοὺς. Ἡ τέλεση τῶν ἐιδικῶν αὐτῶν λειτουργιῶν ἀπὸ σεβάσμους ἱερεῖς καὶ ἐπιλεγμένους ψάλτες, ἡ δημιουργία χοροῦ ἀπὸ τὰ καλλίφωνα παιδιά, ἡ ἀνάγνωση τοῦ ἀποστόλου καὶ ἡ ὑποβόηθηση τοῦ ἱερέα στὸ ἱερὸ ἀπὸ τὰ ἴδια, ἡ ἀπαγγελία τῆς Κυριακῆς προσευχῆς καὶ τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, καθὼς καὶ ἡ ψαλμωδία τῶν ἀντιφώνων, τοῦ «Σὲ ὑμνοῦμεν» κ.ἄ. ἀπὸ ὅλο τὸ ἐκκλησίασμα, νομίζουμε ὅτι θὰ δημιουργήσουν ἰσχυρὰ λειτουργικὰ βιώματα στοὺς νέους μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀγάπη τῆς λατρείας.

3. Ἄν ρίξει κανεὶς μιὰ σύντομη ματιὰ στὰ νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα Δημοτικοῦ, Γυμνασίου, Λυκείου, μὲ λύπη θὰ διαπιστώσει ὅτι ἀπουσιάζει ἀπ' αὐτὰ ἡ Βυζαντινὴ ὕμνογραφία. Ἀγνοεῖται ἐπιδεικτικὰ ἓνα ἀνεπανάληπτο τμῆμα τῆς λογοτεχνίας μας. Εὐτυχῶς πέρασε ἡ ἐποχὴ ποὺ τὸ Βυζάντιο ἐθεωρεῖτο μιὰ σκοτεινὴ περίοδος τῆς ἱστορίας μας. Δικοὶ μας καὶ ξένοι ἐρευνητὲς ἔρριξαν πολὺ φῶς στὴν περίοδο αὐτῇ. Ὁ Edmond Bouvy, ρωμαιοκαθολικὸς κληρικὸς, ὁ ὁποῖος μελέτησε τοὺς ποιητὲς καὶ μελωδοὺς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, γράφει: «Ἡ ὕμνογραφία τῶν Ἑλλήνων ἀποτελεῖ ἀπειρον ποιητικὴν γραμματεῖαν, τῆς ὁποίας δὲν ἐγράφη ἡ ἱστορία καὶ τῆς ὁποίας καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὴν Πατρολογία ἀσχολούμενοι δὲν φαίνεται νὰ ὑποπτεύωσι τὴν ὑπαρξίν... Ἡ γραμματεία ἐν τούτοις αὐτῇ εἶναι πᾶσα ἱερά, ἡ ποίησις αὐτῇ εἶναι ἡ τῆς προσευχῆς, καὶ ὁ χορὸς οὗτος τῶν μελωδῶν, ὅστις ψάλλει τὸν Θεὸν μας καὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χρι-

στόν, έσχηματίσθη σχεδόν όλόκληρος από άγιους. Θα ήτο ώραίον εις την Δύσιν μας να άνοιξωμεν τας λειτουργικάς ταύτας συλλογάς, ίνα έξέλθωσιν έξ αυτών αί μεγάλαι φωναί του άγ. Ρωμανού, του άγ. Γερμανού, του άγ. Άνδρέου του Κρήτης...»³².

Και από τους δικούς μας ο Κ. Θ. Δημαράς προσθέτει: 'Η Βυζαντινή ύμνογραφία «έχει μιá δόνηση, μιá συνοχή, μιá πρωτοτυπία στη σύλληψη, που μόνο με της Π. Διαθήκης την ποίηση μπορεί να συγκριθεί. Οί εικόνες ζωηρές, δεμένες, άπροσδόκητες, άποτελούν τους άμέσους προδρομούς της νεοελληνικής λογίας λυρικής ποιήσεως...»³³.

Άν έτσι έκφράζονται δικοί μας και ξένοι ειδικοί για τους ύμνολογικούς θησαυρούς της Όρθοδοξίας, οποιαδήποτε προκατάληψη γι' αυτούς θα ήταν άκοιμη.

Είναι χρέος της πολιτείας και συγκεκριμένα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων να δώσει οδηγίες ώστε στα διδακτικά βιβλία των Νέων Έλληνικών να περιλαμβάνονται αντιπροσωπευτικά ύμνοι κάθε περιόδου με σύντομες εισαγωγές, για να γνωρίσουν οί μαθητές τον πλούτο της λατρείας μας και να έθιστούν στο ιδίτυπο του είδος της Βυζαντινής λογοτεχνίας.

4. Ό πιο κατάλληλος και φυσικός χώρος για την καταχώριση έκκλησιαστικών ύμνων είναι τὰ σχολικά βοηθήματα του μαθήματος των θρησκευτικών Δημοτικού, Γυμνασίου, Λυκείου. Είναι γεγονός ότι πολλοί συγγραφείς των βοηθημάτων αυτών περιλαμβάνουν στα βιβλία τους έκκλησιαστικούς ύμνους. Μπορούν όπωσδήποτε αυτοί να πυκνώσουν και να γίνει έκτεταμένος λόγος για την έκκλησιαστική ποίηση στη Γ' τάξη Γυμνασίου και στην Α' Λυκείου. Η διάθεση μεγαλύτερου χρόνου από τους θεολόγους στο μάθημα των θρησκευτικών για την άνάλυση έκκλησιαστικών ύμνων, ή έμβάθυνση στο περιεχόμενό τους με την ευκαιρία των μεγάλων έορτών (Χριστουγέννων, Ευαγγελισμού, Πάσχα), ή δημιουργία Βυζαντινής χορωδίας από μαθητές για τις άνάγκες του σχολείου, εκεί όπου υπάρχουν οί προϋποθέσεις, θα συμβάλουν άποφασιστικά στην καλλιέργεια, μεταξύ των μαθητών, λειτουργικού πνεύματος. Η προτροπή των καλλίφωνων μαθητών από το θεολόγο να παρακολουθήσουν μαθήματα Βυζαντινής μουσικής και ή παρακίνηση των δυναμένων να άνεβαίνουν στο άναλόγιο και να πλαισιώνουν το χορό των ψαλτών είναι στις ύποχρεώσεις των θεολόγων καθηγητών.

5. Σε πολλές ένορίες της πατρίδας μας, πέρα από το κήρυγμα τις Κυριακές και τις μεγάλες

γιορτές, έχουν καθιερωθεί έσπερινές όμιλίες είτε στο ναό, είτε στο πνευματικό κέντρο. Στους ίδιους χώρους ή άνόμα και στα σπίτια πιστών έχουν οργανωθεί κύκλοι συμμελέτης της Γραφής. Θεολόγοι κληρικοί και λαϊκοί έχοντας συναίσθηση της ύψλης άποστολής τους επιδίδονται στην άνάπτυξη διαφόρων θεμάτων. Οί συνάξεις αυτές είναι πρώτης τάξεως ευκαιρίες για την παρουσίαση και άνάλυση των κυριότερων λατρευτικών μορφών (έσπερινού, όρθρου, θ. λειτουργίας, άνάθιστου ύμνου κ.λπ.). Οί ύμνοι που χρησιμοποιούνται σ' αυτές άποτελούν πηγή πνευματικής οικοδομής. Η λατρεία για ένα μεγάλο μέρος του πληρώματος της Έκκλησίας είναι μιá χώρα όχι και τόσο γνωστή. Μπορούν, λοιπόν, κληρικοί και λαϊκοί κήρυκες του Ευαγγελίου να βοηθήσουν στην άνακάλυψή της. Οί ύμνοι που χρησιμοποιούνται στις διάφορες αυτές λατρευτικές μορφές δίδουν άφορμή, με την ποικιλία του περιεχομένου τους, για την άνάπτυξη διαφόρων θεμάτων. Η ένασχόληση με τις κυριότερες μορφές της λατρευτικής μας ζωής, ή έρμηνεία των άλληγορικών διηγήσεων της Βίβλου, στις όποιες άναφέρονται πολλοί ύμνοι, όπως Έρυθρά θάλασσα, ράβδος Άαρών, στάμνα του μάννα, πόκος του Γεδεών κ.λπ. και ή ύπογράμμιση των κυριότερων σημείων της λατρείας θα συμβάλουν στη βίωση του άπολυτρωτικού έργου του Κυρίου.

6. Παραθέσαμε προηγουμένως τους λόγους, για τους όποιους οί έκκλησιαστικοί ύμνοι είναι δύσκολο να μεταγλωττιστούν στη δημοτική και στη συνέχεια να χρησιμοποιηθούν στη λατρεία. Μπορεί όμως κάλλιστα ένα τμήμα του λατρευτικού ύλικού να μεταγλωττιστεί, χωρίς κανένα ένδοιασμό. Πρόκειται για τις ευχές, οί όποιες άναγινώσκονται από τον ιερέα «μυστικώς» κατά την τέλεση της θ. λειτουργίας. Οί ευχές αυτές συνδέονται άμεσα με τις έκφωνήσεις. Μερικές μάλιστα καταλήγουν στις έκφωνήσεις, όπως π.χ. ή ευχή της άγίας άναφοράς: «Άξιον και δίκαιον σε ύμνείν, σε εύλογείν, σε αίνείν...» που καταλήγει στην έκφώνηση: «Τόν επινίκιον ύμνον άδοντα, βοώντα, κεκραγότα και λέγοντα» και ή συνεχόμενη: «Μετά τούτων και ήμεις των μακαρίων δυνάμεων, Δέσποτα φιάνθρωπε, βοώμεν...» που καταλήγει στην έκφώνηση: «Λάβετε, φάγετε, τούτό μου έστι το Σώμα, το υπέρ ύμών κλώμενον εις άφεισιν άμαρτιών» κ.λπ.

(Συνεχίζεται)

32. Π.Ν. Τρεμπέλα, Έκλογή έλλην. Όρθοδόξου ύμνογραφίας, Άθήνα 1949, σελ. ση'.

33. Κ.Θ. Δημαρά: Δοκίμιο για την ποίηση, σελ. 47-48.

**Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν
τίμησε τὸν Μητροπ. Ἐφέσου**

Μιά σπουδαία φυσιογνωμία τῆς Θεολογίας, τῆς Ἐκκλησίας καὶ γενικώτερα τῆς Ὁρθοδοξίας τίμησε στὸ τέλος τοῦ χρόνου ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ὁ λόγος γιὰ τὸν Σεβ. Μητροπ. Ἐφέσου κ. Χρυσόστομο ὁ ὁποῖος ἔγινε ἀντεπιστέλλον μέλος της. Στὴν ἔκτακτη συνεδρία πού ἔγινε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μίλησαν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἰωάννης Πεσμαζόγλου, ὁ Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ἰωάννης ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στὸ πολύπλευρο ποιμαντικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ τιμωμένου Ἱεράρχη. Ἀκολούθησε ἡ ὁμιλία τοῦ Μητροπολίτη Γέροντα Ἐφέσου μὲ θέμα: «Ὁρθοδοξία καὶ Ὁρθόδοξος Πολιτισμὸς εἰς τὴν Εὐρώπη κατὰ τὸ τέλος μιᾶς χιλιετίας: Ἱστορικὴ ἀναδρομὴ - προβληματισμός».

Πρῶτη τοῦ ἔτους

Ἡ Πρωτοχρονιά εἶναι παράξενη μέρα. Εἶναι ἓνα ὀρόσημο στὴ διάρκεια τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος προβαίνει σὲ ἀπολογισμὸ πεπραγμένων, ἐνῶ ταυτόχρονα, ἐπιχειρεῖ νὰ διαπεράσει μὲ τὴ σκέψη του τὴν ὁμίχλη τοῦ μέλλοντος... Ἡ τραγωδία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅτι, κατὰ κανόνα, ἀποτυγχάνει σὲ ἀμφότερα τὰ ἐγχειρήματα, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια ἔχει μεγάλη ἀξία γιὰ ἓναν τελειῶς ἰδιαιτέρου λόγο: Ἀναδεικνύει τὸν πλοῦτο καὶ τὸν πόνου αὐτοῦ τοῦ πλανήτη. Αὐτὴ ἡ ἐτήσια στιγμή περισυλλογῆς κάθε ἀτόμου, κάθε λαοῦ καὶ κοινωνίας μᾶς δίδει, σὲ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα, τὴν εὐκαιρία νὰ βελτιώσουμε αὐτὸ πού ἔρχεται, βασιζόμενοι στὴν ἀνάλυση αὐτοῦ πού πέρασε καὶ τοὺς πόθους πού μᾶς γέννησε: ἀλλὰ προσοχή: πάντα κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸ ἔργο τῶν κληρικῶν μας

Πέρα ἀπὸ ὅσα ἄσχημα ἀκούστηκαν τὸ τελευταῖο διάστημα ἀπὸ κάποιους κληρικούς γιὰ κάποιους ἄλλους καὶ πού εἶναι εὐτυχῶς ἐξαιρέσεις, θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε τὸ ἀξιόλογο, μεγάλο καὶ πολύπλευρο ἔργο τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους της καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀξιους κληρικούς της πού εἶναι ἀφανεῖς ἤρωες μέσα σὲ μιὰ κοινωνία ἀντιφατικὴ, ἀλλοπρόσαλλη καὶ ἐχθρικὴ καὶ πού τὴν κάνουμε ἀκόμη πιὸ ἐχθρικὴ ἐμεῖς μὲ τὰ ἀψυχολόγητα πάθη μας καὶ τὶς συμπεριφορές μας.

«Δὲν μποροῦν λοιπὸν δέκα, εἴκοσι, τριάντα ἄτομα νὰ χαρακτηρίσουν μὲ τὶς πράξεις τους τὸ σύνολο τῶν δέκα χιλιάδων, περίπου, Ἑλλήνων κληρικῶν» γράφει ἐγκριτὸς δημοσιογράφος. Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν καὶ ὅλες οἱ Μητροπόλεις ἐνδιαφέρονται γιὰ τοὺς φτωχοὺς, τοὺς γέροντες, τοὺς ἀνάτους, τὰ ἀπροσάρμοστα παιδιά, τοὺς νέους καὶ τόσα ἄλλα. Ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας δίδεται καθημερινὸς ἀγώνας τὸν ὁποῖο ὁποῖος παρακολουθήσει ἀπὸ κοντὰ θὰ διαπιστώσει πῶς ὑπάρχει καὶ ἡ καλὴ πλευρὰ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τῶν κληρικῶν μας.

73 Βραβεῖα στὴν Ἀνθρωπιά

Ἐβδομήντα τρία βραβεῖα, μετάλλια καὶ ἐπαίνους ἀπένευμε ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν στὸ τέλος τῆς χρονιάς σ' ὅλους ἐκείνους πού βοήθησαν μὲ τὸ κοινωνικὸ τους ἔργο τὴν πατρίδα μας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 1996. Βραβεύτηκαν πολλοὶ καὶ τιμήθηκαν γιὰ τὴν προσφορά τους στὰ γράμματα, τὶς τέχνες, τὶς ἐπιστῆμες.

Τὰ παιδιά μας

Ἀνησυχητικὲς διαστάσεις ἔχει πάρει τὸ θέμα διακινήσεως τῶν ναρκωτικῶν μέσα στοὺς χώρους τῶν Σχολείων, ἀκόμη καὶ τῶν Δημοτικῶν. Στὰ χέρια τῶν ἀνηλίκων μαθητῶν μας εὐρέθησαν ναρκωτικὰ χάπια καὶ διάφορα ἄλλα παρασκευάσματα.

Τί θὰ γίνεῖ μὲ τὸν κατήφορο πού πήραμε καὶ οἱ μαθητὲς, καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ δάσκαλοι καὶ τὰ μέσα ἐνημερώσεως, πού δυστυχῶς προβάλλουν τὴν ἀνηθικότητα παντοῦ;

Ἐπιστροφή στις ρίζες μας. Στὴν πίστη μας, στὶς παραδόσεις μας, στὴ σωστὴ οἰκογένεια, λιμάνι καὶ καταφύγιο, στὸ σχολεῖο τόπο ἀγωγῆς πρώτα καὶ μορφώσεως ἔπειτα, προβολὴ τῶν σωστῶν καὶ καλῶν παραδειγμάτων μέσα στὴν κοινωνία. Ἔτσι μόνο θὰ σωθοῦμε, θὰ λυτρωθοῦμε.

Ἀρχιμ. Μ. Φ.

**ΤΡΙΑΛΟΓΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ
(Τοῦ Π. Β. Πάσχου)**

1. ΕΡΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ
2. Η ΔΡΟΣΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ
3. Ο ΓΑΥΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

μὲ κείμενα - κηρύγματα ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

(Κριτική αποτίμηση τής ευρωπαϊκής μας πορείας)*

Τού κ. ΑΝΔΡΕΑ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ,

Δρα Θεολ., τ. Ἐπιθεωρητῆ Μέσης Ἐκπαίδευσης Κύπρου

Ἡ ευρωπαϊκή προοπτική τῆς Κύπρου, ἦταν ἀναπόφευκτο ὅτι θὰ εἶχε τοὺς ἔνθερους θιασώτες καὶ ὑποστηρικτές, καθὼς καὶ τοὺς σφοδροὺς πολέμιούς τῆς. Οἱ πῖο πολλοὶ στὸ δικό μας χῶρο, τόσο στὸν κυπριακὸ ὅσο καὶ στὸν ἑλλαδικό, τοποθετήθηκαν θετικὰ μπροστὰ στὴν ευρωπαϊκή προοπτική τῆς Κύπρου, ἐπειδὴ πίστευαν κὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν αὐτὴ τὴν πεποίθηση, ὅτι δηλαδὴ ἡ Εὐρώπη θὰ συμβάλει σὲ μεγάλο βαθμὸ στὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος καὶ τῆς δικῆς μας εὐημερίας καὶ ὅτι θὰ κάνουν οἱ ἄλλοι ὅ,τι ἐμεῖς δὲν εἴμαστε πρόθυμοι ἢ ἀδυνατοῦμε νὰ ἐπιτύχουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς, ἦταν καὶ μιὰ δευτέρη κατηγορία, τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποστηρικτῶν σταδιακὰ μειώθηκε πολὺ, πού διακατεχόταν ἀπὸ σκεπτικισμὸ καὶ προσέγγιζαν ἐπιφυλακτικὰ τὸ δρόμο πού ὀδηγεῖ στὴν ἐνοποίηση, ἀπὸ τὸ φόβο μήπως ἡ Εὐρώπη κάποια μέρα μᾶς ἀπορροφήσει, ἀλλοιώνοντας ἔτσι τὴν ἐθνικὴ μας ταυτότητα καὶ τὶς πολιτιστικὲς μας παραδόσεις.

Τῶν πρώτων ἡ θέση, κατὰ τὴν ἐγκριτὴ γνώμη τοῦ ἀείμνηστου Καθηγητῆ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ **Ἰωάννη Θεοδορακόπουλου**, συνιστᾶ μιὰ μεσοιακὴ ἄποψη γιὰ τὴν Εὐρώπη, ἡ ὁποία προέρχεται μόνον ἀπὸ ἀφελεῖς ἢ ἀπευθύνεται σὲ ἀφελεῖς ἢ καὶ τὰ δύο μαζί. Τῶν δευτέρων ἡ ἄποψη ὑποκρύπτει ἀνασφάλεια ἢ ἄγνοιο συντηρητισμὸ ἢ καὶ τὰ δύο μαζί¹⁸. Θὰ προσθέταμε ὅτι, κατὰ μιὰ ἄλλη ἐκδοχὴ καὶ ἐκτίμηση, ἡ δευτέρη θέση ἀποτελεῖ προῖδον ἀντιπολιτευτικῆς διάθεσης, ἀν ληφθεῖ ὑπόψη ὁ χῶρος προέλευσης τῶν ἀρνητικῶν αὐτῶν φωνῶν.

Ἡ ἀλήθεια βρίσκεται στὴν παρατήρηση τοῦ Καθηγητῆ **Κωνσταντίνου Σκουτέρη**, ὁ ὁποῖος στὸ ἐρώτημα, ἀν τὸ ευρωπαϊκὸ ὄραμα ἀποτελεῖ «συζυγία ἢ ἀλλοτριώση»¹⁹, ἔδωσε τὴν ἀκόλουθη ἀπάντηση, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὴν ὀρθόδοξη θεώρηση τοῦ σχετικοῦ θέματος: «Ἡ πρώτη νοοτροπία μοιραία ὀδηγεῖ στὴν ἀντιπαράθεση, στὶς διεκδικήσεις καὶ στὴν ἀντιπαλότητα. Ἡ δευτέρη νοοτροπία καλλιεργεῖ ἓνα σύνδρομο αὐταρέ-

σκείας, πού ἀναπόφευκτα ὀδηγεῖ στὸν περιθωριακὸ ναρκισσισμὸ, στὴν ἀπομόνωση²⁰.

4. Ἡ πολιτικὴ σημασία τῆς πορείας μας πρὸς τὴν ευρωπαϊκὴ ἐνοποίηση

Ἡ περίοδος τὴν ὁποία διερχόμαστε σήμερα, ὡς Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ὡς Ἔθνος γενικότερα, εἶναι ἀπὸ τὶς πῖο κρίσιμες στὴν μακροαίωνα Ἱστορία μας, κατὰ γενικὴ ὁμολογία. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουμε τὴν πολυτέλεια νὰ προβαίνομε σὲ λανθασμένες ἐκτιμήσεις καὶ νὰ διαπραττομε λάθη, ἐλαυνόμενοι ἀπὸ ἄκρατο σωβινισμὸ, θρησκευτικὴ αὐταρέσκεια καὶ νοσηρὸ συναισθηματισμὸ. Ἀντίθετα, θὰ πρέπει μὲ κριτικὴ διάθεση καὶ ἀντικειμενικὰ κριτήρια νὰ ἀξιολογοῦμε τὴν πορεία μας πρὸς τὴν ευρωπαϊκὴ ἐνοποίηση καὶ ὀλοκλήρωση. Ὅλα τὰ συναφῆ μὲ αὐτὸν τὸ στόχο θέματα θὰ πρέπει νὰ προσεγγίζουμε μὲ βάση τὴν ἱστορικὴ γενετικὴ μέθοδο²¹, ἡ ὁποία, ὡς γενικὴ ἐπιστημονικὴ ἀρχή, δὲν ἀποτελεῖ μόνον δέσμευση γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ὑποχρέωση καὶ γιὰ μᾶς.

Ἀπὸ τὴν πολὺ σύντομα ἀναμενόμενη καὶ νομοτυπικὰ πλήρη ἔνταξή μας στὴν «Ευρωπαϊκὴ Ἐνωση», μὲ τὴν ὁποία, ὅπως ἐπίσημα ἀνακοινώθηκε, σὲ δεκαοκτὼ περίπου μῆνες ἀρχίζουν οἱ ἐνταξιακὲς διαπραγματεύσεις μας μὲ τὴν Κοινότητα, δὲν ἀναμένουμε θαύματα, ἀκόμη καὶ σὲ τομεῖς στοὺς ὁποίους ἐπενδύσαμε πολλὰς ἐλπίδες, ὅπως εἶναι ἡ ἀσφάλειά μας καὶ ἡ φυσικὴ μας ἐπιβίωση στὴν μαρτυρικὴ αὐτὴ γῆ.

(Συνεχίζεται)

18. Βλ. Ἰωάν. Ν. Θεοδορακόπουλου, «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Εὐρώπη». Τὰ μαθήματα τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης περιόδου. Ἐλευθέρα Σχολὴ Φιλοσοφίας ὁ Πλήθων, Ἀθήναι 1979, σ. 271.

19. Βλ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, «Περὶ φιλοπρωχίας» (Λόγος ΙΔ', 7). PG 35, 865B καὶ ΒΕΠΕΣ 59, 65.

20. Βλ. Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη, «Συζυγία καὶ ἀλλοτριώσις». Μιὰ Ὁρθόδοξη θεώρηση τοῦ ευρωπαϊκοῦ ὄραματος, περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΟΑ', Τεύχ. Α', 1 Μαρτίου 1994, Ἀριθ. 4, σ. 138.

21. Βλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, «Τὰ πνευματικὰ θεμέλια τῆς Εὐρώπης», περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΕΖ', Τεύχ. Α', 1/15 Ἰουλίου 1990, Ἀριθ. 11, σ. 354.

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 15 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

“Όσιος Λεόντιος ὁ ἐκ Στεμνίτισης*

Τοῦ κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΘ. ΜΑΡΑΓΚΟΥ θεολόγου - καθηγητοῦ

Λοιπὰ σαφῆ στοιχεῖα περὶ τοῦ γενικωτέρου τρόπου ἀσκήσεώς του, περὶ τυχόν λόγων διδαχῆς του, ἢ περὶ ἄλλων πνευματικῶν καταστάσεών του, δὲν ἔχομεν. Τὸ κατωτέρω ὅμως παράδοξον γεγονός καὶ κυρίως, ὅτι ὁ ἅγιος ἦτο σημειοφόρος, ἀναπληροῦν τὴν τοιαύτην ἔλλειψιν. Ἐὰς ἀφήσωμεν ὅμως τὸ κατανυκτικὸν καὶ συναξαριακὸν κείμενον τοῦ ἡγουμένου τῆς Μ. Προδρομοῦ Καλλιστράτου Συνοδικοῦ νὰ μᾶς τὸ ἀφηγηθῆ. «Εἰς τὸ σπήλαιον τῆς διαμονῆς αὐτοῦ —εἶναι ὀλίγον μακρὰν τῆς Μονῆς— ὑπῆρχον πολλοὶ ἀρουραῖοι μεγάλοι καὶ μίαν φορὰν ἠφανίσθησαν. Μετὰ παρέλευσιν δὲ σχεδὸν δύο ἐτῶν ἀνεφάνησαν πάλιν. Ὁ ἅγιος τότε ἀπορῶν διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐμφάνισίν των, ἐδεήθη πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα φανερώσῃ αὐτῷ ποῦ ἦσαν πρότερον. Ἐσπέραν τινά, μετὰ τὴν συνήθη προσευχὴν του, κατακλιθεὶς ἐπὶ τῆς στρωμνῆς καὶ ὑπνώσας, εἶδεν ἐν ὁράματι ὡραῖόν τινα²⁹ διατάσσοντα τοὺς ἀρουραίους, ὄντας ἀναριθμήτους, ἵν' ἀπέλθωσιν εἰς Θεσσαλίαν πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐκεῖ ἐσπαρμένων ἀγρῶν. Ἐπειτα στρέψας πρὸς τὸν ἅγιον εἶπεν. Ἴδου καὶ πάλιν ἐφέτος, ὡς καὶ πρότερον διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἐκεῖ ἀνθρώπων ἀποστέλλονται οἱ ἀρουραῖοι πρὸς καταστροφὴν τῶν σπαρτῶν αὐτῶν. Τεταραγμένος ἐγερθεὶς ὁ Ὅσιος καὶ ἀπορῶν περὶ τῶν ὁραθέντων ἐδόξαζεν τὸν Θεόν. Ταῦτα διεκοίνωσε τὴν ἐπομένην πρὸς τινα φίλον τοῦ ποιμένα, ὅστις ἐκόμιζεν αὐτῷ ἄρτον καὶ εἶτι ἄλλο χρῆσιμον. Ὁ δὲ ποιμὴν ἐδιηγῆθη εἰς τοὺς χωρικοὺς, οἵτινες ἔμαθον, ὅτι καὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος κατεστράφησαν οἱ ἀγροὶ τῶν Θεσσαλῶν ὡς καὶ πρότερον»³⁰.

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω κειμένου συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ ἅγιος καλλιεργώντας τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀσκησιν εἶχε παρησιασθῆναι πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀπαντοῦσε εἰς τὰ αἰτήματά του.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ

Ἦτο Μέγα Σάββατον, κατ' ἄλλους ἀνήμερα τὸ Πάσχα, καὶ ὁ ἅγιος Λεόντιος ἀσθενοῦσε. Ὡς ἀμοιβὴν δὲ τῶν πολλῶν του κόπων ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, τὸν ὁποῖον μὲ τόσον πόθον καὶ προθυμίαν ἠκολούθησε καὶ διηκόνησεν εἰς ὄλην

τοῦ τὴν ζωὴν, τοῦ ἔδωσε τὸ χάρισμα νὰ προγνωρίσῃ τὴν κοίμησίν του (χωρὶς νὰ ἀποκλείεται τὸ γεγονός, ὅτι καὶ ὅταν ἐξοῦσεν εἶχε προσωρατικὸν χάρισμα).

Τότε λοιπόν, ἦλθε νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ ὁ φίλος του ποιμὴν, ὁ ὁποῖος τοῦ προσέφερε γάλα. Ἐπειδὴ δὲν εἶχε δοχεῖον —ὁ Ὅσιος— νὰ κενώσῃ τὸ προσφερθὲν γάλα, εἶπεν εἰς τὸν ποιμένα νὰ ἔλθῃ τὴν ἐπομένην νὰ λάβῃ τὸ ἀγγεῖον του καὶ συγχρόνως τοῦ ἔδωσε ὁδηγίαν περὶ τῆς ταφῆς του ἐντὸς τοῦ σπηλαίου εἰς τὸν τάφον, τὸν ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, ὁ ἴδιος προκατεσκεύασεν. Ἐλθὼν ὁ ποιμὴν τὴν ἐπομένην —Κυριακὴν τοῦ Πάσχα— εὔρε τὸν Ἅγιον κοιμηθέντα καὶ ἔπραξε συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας του. Αὐτὰ ἀναφέρει τὸ χειρόγραφον τῆς Μονῆς Προδρομοῦ Γορτυνίας.

Ἡ τοπικὴ ὅμως παράδοσις τῆς Βλαχέρνας εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ συμπεριλαμβάνει ἕνα παράδοξον διὰ τὸν χριστιανικὸν χώρον ἰστόρημα, τὸ ὁποῖον ἔχει καταγραφῆ καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὁ Ἅγιος προγνώρισε τὸν θάνατόν του κατὰ τὸν ἔσπερινόν τοῦ Πάσχα (Ἀγάπη) καὶ παρὰ τὴν ἐξάντλησίν του μετέβη εἰς ὑψηλὸν βράχον, πλησίον τοῦ σπηλαίου του καὶ ἐφώναξε εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ «Παλαιοχώρι» νὰ προσέλθουν νὰ τὸν «νεκροστολίσουν». Τότε οἱ κάτοικοι ἐχώρευον ἔξω ἀπὸ τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Τὸν χορὸν συναποτελοῦσαν 40 ἀνδρόγυνα καὶ ἐξ αὐτῶν μόνον τὰ δύο ὑπήκουσαν μὲ τὸ ἀποτέλεσμα τὰ 38 παρήκοα... νὰ πεθάνουν (!) ἐντὸς τοῦ ἔτους³¹. Τελικῶς τὸ χωρίον αὐτὸ ἠρημώθη κατὰ τὴν καταστροφικὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἀλβανῶν (1770).

Κατὰ παρομοίαν —μᾶλλον εὐλαβῆ λαογραφικὴν παράδοσιν— ἀνατολικὰ τῆς Μονῆς ὑπῆρχε Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου συμφώνως πρὸς τοπικὸν ἔθιμον ἐχώρευαν κάθε χρόνον οἱ νεόνυμφοι καὶ οἱ ἀρραβωνιασμένοι. Κατὰ τὴν ὥραν, τὴν ὁποῖαν ἀπέθανε ὁ Ἅγιος, ἐσυνεχίζετο τὸ ἔθιμον μὲ ἀποτέλεσμα... τὴν ἐπομένην νὰ ἀποθάνουν³²!

(Συνεχίζεται)

29. Προφανῶς ἦτο Ἅγγελος.

30. Κώδιξ Ἰ. Μονῆς Προδρομοῦ Γορτυνίας.

31. Δρακόπουλος, ἔ.ἀ., σ. 26, πρβλ. Ἀντωνάκου, ἔ.ἀ.

32. Τσαρμπός..., ἔ.ἀ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 28 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ διάλυση τοῦ Κ.Ε.Φ.Ε.,

διαβάσαμε σὲ ἀνακοίνωση τοῦ Γραφείου Αἰρέσεων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, διατάσσεται μὲ τὴν ἀπόφαση ὑπ' ἀριθμ. 7380/1996 τοῦ Μονομελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, πὺ δημοσιεύθηκε στὶς 20 Δεκεμβρίου 1996. Ἡ ἀπόφαση δέχεται νόμιμες τὴν αἴτηση τοῦ Νομάρχου Ἀθηνῶν καὶ τὶς πρόσθετες ὑπὲρ αὐτοῦ παρεμβάσεις τῶν:

α) Πανελληνίας Ἐνωσης Γονέων,

β) Μαρίας Ἀποστολοπούλου καὶ Μιχαὴλ Γρηγοράκη καὶ

γ) Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ διατάσσει τὴν διάλυση τοῦ «ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - Κ.Ε.Φ.Ε.».

Τὸ σκεπτικὸ τῆς ἀποφάσεως ἐμπεριστατωμένο καὶ θεμελιωμένο, δέχεται, κατὰ τὰ κυριότερα σημεῖα του, ὅτι τὸ «ΚΕΦΕ», πὺ λειτούργησε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἴδρυσή του «ὑπὸ τὸν μανδύα φιλοσοφικοῦ σωματείου καὶ ἄρχισε αὐθαίρετα καὶ κατὰ τρόπο ἀντίθετο στὰ χρηστὰ ἤθη ἀπὸ τὸ 1995 νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ἀποτελεῖ θρησκεία, γιὰ νὰ παρουσιασθεῖ ὡς διωκόμενο λόγω τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῶν μελῶν του, πρεσβεύει τὶς θεωρίες τοῦ ἰδρυτῆ τῆς Σαηεντολογίας Λ. Ρὸν Χάμπαρντ, τῶν ὁποίων κεντρικὸς πυρήνας καὶ στόχος εἶναι ἡ ἐξουσία καὶ τὸ χρῆμα». Χρησιμοποιεῖ, συνεχίζει ἡ ἀπόφαση, παράνομες καὶ αὐθαίρετες μεθόδους προσέγγισης τῶν ὑποψήφιων μελῶν, στὰ ὁποῖα ἐφαρμόζει τὸ «Ὀντιγκ» καὶ τὴν διαδικασίαν ἀποκάθαρσης, χωρὶς νὰ λαμβάνει τὰ ἀπαραίτητα μέτρα πρόνοιας καὶ προστασίας τῆς υγείας τῶν ἀτόμων πὺ συμμετέχουν σ' αὐτές.

Πρόκειται, λέει στὴ συνέχεια ἡ ἀπόφαση, γιὰ ὀργάνωση μὲ ὀλοκληρωτικὲς δομὲς καὶ τάσεις, πὺ περιφρονεῖ στὴν οὐσία τὸν ἄνθρωπο καὶ ἐνεργεῖ ἐλεύθερα κατ' ἐπίφαση, πρὸς τὸν σκοπὸ νὰ προσηλυτίσει μέλη, στὰ ὁποῖα προκαλεῖ πλύση ἐγκεφάλου ἀποσκοπώντας στὴ δημιουργία κατευθυνόμενου τρόπου σκέψης καὶ στὴν ἐλαχιστοποίηση τῶν ἀντιροήσεων, κατὰ τὶς βασικὲς σκέψεις τῶν θεωριῶν τοῦ ἰδρυτῆ τῆς Σαηεντολογίας. Τοῦτο (ΚΕΦΕ) ὑπάγεται σὲ μιὰ αὐστηρὴ ἱεραρχικὴ δομὴ, διεθνoῦς ἐπιπέδου, ὑπὸ τὸν ἔλεγχο καὶ ἐποπτεία ξένων ὀργανώσεων καὶ κέντρων (τῆς Σαηεντολογίας). Καὶ ἡ ἀπόφαση καταλήγει ὅτι:

«Τὸ ΚΕΦΕ ἐπιδιώκει σὰν σωματεῖο σκοποῦς

ξένους πρὸς τὴ φύση καὶ τὴν ἐννοια τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐλεύθερου ὄντος, πρὸς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν Ἑλληνικὴ δημοσία τάξη».

Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ ἀποτελεῖ θυμιάμα στὴ μνήμη τοῦ πατρὸς Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ὁ κύριος στόχος τῶν ἐπιθέσεων τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς ἢ μᾶλλον καὶ αὐτῆς τῆς ὀργανώσεως.

Τώρα!

Θεσσαλονίκη. Ἡ πρωταγωνίστρια τοῦ 1997.

Ἡ νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ εἶναι τὸ σημεῖο συναντήσεως Ἀνατολῆς - Δύσεως καὶ Βορῶ - Νότου. Εἶναι τὸ σημεῖο συναντήσεως τριῶν ἡπείρων καὶ δύο θαλασσῶν. Εἶναι τὸ σημεῖο συναντήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Βυζαντίου. Καὶ σ' αὐτὴν τὴν τόσο πλούσια ὅσο καὶ βαρὴ πολιτιστικὴ κληρονομία ἔχουν ρίξει τὸ βάρος τῶν ἐκδηλώσεων οἱ διοργανωτὲς τῆς πολιτιστικῆς πρωτεύουσας τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τῆς ὁποίας ἐγιναν τὴν 1η Φεβρουαρίου.

Ἡ Θεσσαλονίκη πῆρε τὴ σκυτάλη ἀπὸ μιὰ ἄλλη πόλη - λιμάνι, τὴν Κοπεγχάγη.

Ἡ ἔκθεση 589 βυζαντινῶν ἀντικειμένων καὶ κειμηλίων τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀποτελεῖ — ἴσως — τὴ σημαντικότερη ἐκδήλωση στὸ πλαίσιο τῆς Πολιτιστικῆς Πρωτεύουσας '97 καὶ ἐκτιμᾶται ὅτι θὰ τὴν ἐπισκεφθοῦν περισσότερα ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύρια ἄτομα.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πὺ τὰ ἀριστουργήματα αὐτὰ ἐκτίθενται στὸ εὐρὸ κοινό. Ἄραγε πόσο καὶ πὺς θ' ἀξιοποιήσουμε τὴν εὐκαιρία αὐτή; Εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ κάνουμε τὴ Θεσσαλονίκη ὄχι μόνον πολιτιστικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ καίριο οικονομικὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο τῶν Βαλκανίων καὶ — γιὰ ὄχι — τῆς Εὐρώπης.

Πρέπει νὰ τὸ ἐπιχειρήσουμε τώρα πὺ τὰ φῶτα εἶναι στραμμένα πάνω τῆς καὶ δεσπάζει στὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτιστικὴ σκηνή.

Στὴ Νέα Ὑόρκη

Home, where each lives for the other and all live for God, πὺ σημαίνει: Σπίτι, ὁ τόπος ὅπου καθέννας ζεῖ γιὰ τὸν ἄλλο καὶ ὅλοι ζοῦν γιὰ τὸν Θεό!

Εὐγε στὸν ὁμογενή, γιὰ τὴν ἐμπνευσή του!

Μ. Μελ.